

GENERALINĖS ADVOKATĖS

JULIANE KOKOT'Ų IŠVADA,

pateikta 2005 m. gruodžio 8 d.¹

I — Įvadas

1. Šios bylos atsiradimo priežastis yra Komisijos inicijuota procedūra dėl kartelio, kurioje buvo nagrinėjama Nyderlandų elektrotechnikos įrangos didmeninės prekybos rinka. Šioje procedūroje, kuri nuo tyrimo stadijos pradžios iki Komisijos sprendimo priėmimo tęsėsi daugiau kaip aštuonerius metus, Nyderlandų federalinės elektrotechnikos įrangos didmenininkų asociacijai (*Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*, toliau – FEG) ir vienai iš jos narių, *Technische Unie BV* (toliau – TU), Komisija paskyrė baudas už EB 81 straipsnio 1 dalies pažeidimus.

2. Pirmosios instancijos teismas 2003 m. gruodžio 16 d. Sprendimu, priimtu sujungtose bylose T-5/00 ir T-6/00² (toliau –

skundžiamas sprendimas), paliko galioti su minėta procedūra susijusį 1999 m. spalio 26 d. Komisijos sprendimą³ (toliau – ginčijamas sprendimas).

3. Šiuo metu Teisingumo Teismas nagrinėja FEG apeliacinį skundą dėl šio Pirmosios instancijos teismo sprendimo⁴. Kartu su kitais apeliacinio skundo pagrindais, kuriais FEG iš esmės kritikuoja dėl nepakankamo motyvavimo ir EB 81 straipsnio pažeidimo, FEG ypač kaltina Pirmosios instancijos teismą, kad jis, neįvertinęs pernelyg ilgų Komisijos procedūros trukmės, nepadarė būtinų išvadų.

¹ — Originalo kalba: vokiečių.

² — *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied ir kt. prieš Komisiją*, Rink. p. II-5761.

³ — 1999 m. spalio 26 d. Komisijos sprendimas 2000/117/EB dėl EB sutarties 81 straipsnio taikymo procedūros, byla IV/33.884 – *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied ir Technische Unie (FEG ir TU)*, registruotas pagal bylos numerį K(1999) 3439, OL L 39, 2000, p. 1.

⁴ — Be to, dėl to paties sprendimo Teisingumo Teisme taip pat nagrinėjamas TU apeliacinis skundas (C-113/04 P); žr. mano šios dienos išvadą.

II — Teisinis pagrindas

pažeidime dalyvaujančių įmonių praėjusių verslo metų metinės apyvartos, jeigu tyčia arba dėl neatsargumo:

4. Pagal EB 81 straipsnio 1 dalį draudžiami „visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas bendrojoje rinkoje <...>“.

a) jos pažeidžia (EB 81 straipsnio 1 dalį) <...>,

<...>

Nustatant baudos dydį, atsižvelgiama į pažeidimo sunkumą ir trukmę.“

5. Tokiais atvejais Komisija gali paskirti suinteresuotosioms įmonėms baudas. Tarybos reglamento Nr. 17⁵ (toliau – Reglamentas Nr. 17) 15 straipsnio 2 dalis nustato:

III — Faktinės bylos aplinkybės ir procedūra

„Komisija gali priimti sprendimą taikyti įmonėms arba įmonių asociacijoms baudas nuo vieno tūkstančio iki vieno milijono apskaitos vienetų arba didesnes, bet ne didesnes kaip dešimt procentų kiekvienos iš

A — Faktinės bylos aplinkybės ir Komisijos procedūra

6. Šis ginčas kilo dėl konkurencijos bylos, susijusios su Nyderlandų elektrotechnikos įrangos, pavyzdžiui, elektros instaliacijos gaminių bei vamzdžių iš polivinilchlorido (PVC), didmenininkų rinka. Remiantis Komisijos išvadomis, šioje rinkoje egzistavo vadinamoji kolektyvinė išimtinio tiekimo tvarka, dėl kurios susitarė įmonių asociacija

5 — Reglamentas Nr. 17: Pirmasis reglamentas, įgyvendinantis Sutarties 85 ir 86 straipsnius (OL 13, 1962, p. 204). Šis reglamentas per tą laiką buvo pakeistas 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1). Tačiau pastarasis galioja tik nuo 2004 m. gegužės 1 d., todėl šiai bylai yra aktualus išimtinai Reglamentas Nr. 17.

FEG, be kitų, su įmonių asociacija NAVEG⁶, kartu sudarydamos vadinamąjį džentelmenišką susitarimą, ir kurios tikslas buvo sutrukdyti tiekiamą FEG nepriklausančioms įmonėms. Galiausiai buvo nustatyta, kad FEG riboją galimybę laisvai ir savarankiškai nustatyti pardavimo kainas.

7. Pirmosios instancijos teismas skundžiamo sprendimo 3–5 punktuose taip apibendrina šio ginčo aplinkybes:

„3 Įmonė *CEF Holdings Ltd* (toliau – CEF UK), Jungtinėje Karalystėje įsteigta elektrotechninės įrangos didmenininkė, nusprendė pradėti veiklą Nyderlandų rinkoje ir 1989 m. gegužės mėn. šioje valstybėje įsteigė dukterinę įmonę *CEF City Electrical Factors BV* (toliau – CEF BV). Kadangi Nyderlanduose kilo problemų dėl apsirūpinimo prekėmis, CEF BV ir CEF UK <...> 1991 m. kovo 18 d. padavė Komisijai skundą, kurį ji užregistravo kitą dieną.

4 Šiame skunde buvo nurodytos trys Nyderlandų elektrotechnikos įrangos įmonių asociacijos. Be FEG, dar buvo minimos Nyderlandų išimtinių elektrotechnikos įrangos prekybos atstovų asociacija (*Nederlandse Vereniging van Alleenvertegenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied*, toliau – NAVEG) ir Elektrotechnikos įrangos įmonių sąjunga (*Unie van de Elektrotechnische Ondernemers*, toliau – UNETO).

5 CEF manymu, šios asociacijos ir jų nariai yra sudarę kolektyvinius tarpusavio išimtinio atstovavimo susitarimus visuose Nyderlandų elektrotechnikos įrangos platinimo rinkos segmentuose. Dėl to Nyderlanduose tapo beveik neįmanoma įsisteigti naujam FEG nepriklausančiam elektrotechnikos įrangos didmenininkui. Šitai gamintojai, jų prekybos atstovai ar importuotojai elektrotechnikos įrangą tiekė tik FEG nariams, o ją montuojantys asmenys šią įrangą pirkė tik iš jų. 1991 m. spalio 22 d. raštu CEF išplėtė savo skundą, į jį įtraukdama FEG ir jos narių sudarytus susitarimus dėl kainų ir nuolaidų, taip pat susitarimus, kuriais jai buvo siekiama sutrukdyti dalyvauti tam tikruose projektuose. Nuo 1992 m. sausio mėnesio CEF į skundą įtraukė ir vertikalius susitarimus dėl kainos tarp tam tikrų elektrotechnikos įrangos gamintojų ir FEG priklausančių didmenininkų.“

8. Be to, dėl tyrimo ir Komisijos procedūros eigos skundžiamo sprendimo 6–14 punktuose buvo nuspręsta, kad:

„6 (Laikotarpiu tarp 1991 m. birželio ir rugpjūčio mėnesių Komisija, be kita ko, siuntė FEG įvairius prašymus pateikti informaciją Reglamento Nr. 17 11 straipsnio pagrindu.)

⁶ — *Nederlandse Vereniging van Alleenvertegenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied*.

- 7 Komisija 1991 m. rugsėjo 16 d. išsiuntė FEG įspėjamąjį raštą, kuriame, be kita ko, buvo kalbama apie keliems elektro-technikos įrangos tiekėjams daromą spaudimą netiekti įrangos CEF, apie FEG ir jos narių susitarimus dėl kainų ir nuolaidų, taip pat apie nustatytą apyvartos ribą kaip įstojimo į FEG kriterijų.
- 8 1993 m. balandžio 27 d. Komisija, remdamasi Reglamento Nr. 17 11 straipsniu, apklausė keletą elektro-technikos įrangos tiekėjų.
- 9 1994 m. birželio 10 d. Komisija, remdamasi Reglamento Nr. 17 11 straipsniu, paprašė FEG informacijos.
- 10 1994 m. gruodžio 8 ir 9 dienomis Komisija, vadovaudamasi Reglamento Nr. 17 14 straipsnio 3 dalimi, atliko tyrimus FEG ir kelių jos narių įmonėse, tarp jų ir TU.
- apie kaltinimus). 1996 m. gruodžio 13 d. ir 1997 m. sausio 13 d. dėl šio pranešimo FEG ir TU pateikė pastabas.
- 12 FEG ir TU daug kartų kreipėsi į Komisiją, prašydamos susipažinti su bylos medžiaga. Po to, kai Komisija 1997 m. rugsėjo 16 d. pateikė FEG ir TU kelis papildomus bylos dokumentus, kiekviena iš šių įmonių 1997 m. spalio 10 d. Komisijai išsiuntė papildomus laiškus su atsakymais į pateiktus kaltinimus.
- 13 1997 m. lapkričio 19 d. įvyko posėdis, kuriame dalyvavo visos įmonės, kurioms buvo pateikti kaltinimai, taip pat ir CEF.
- 14 Tokiomis aplinkybėmis 1999 m. spalio 26 d. Komisija priėmė ginčijamą sprendimą <...>“

B — *Ginčijamas sprendimas*

- 11 1996 m. liepos 3 d. Komisija pateikė kaltinimus FEG ir septynioms jos narėms, tarp jų ir TU (toliau – pranešimas
9. Ginčijamame sprendime Komisija iš esmės nustatė, kad FEG du kartus pažeidė

EB 81 straipsnio 1 dalį, ir už tai jai buvo paskirta bauda. Ginčijamo sprendimo rezoliucinėje dalyje numatyta, kad: <...>

4 straipsnis

„1 straipsnis

1. FEG privalo nedelsiant sustabdyti 1 ir 2 straipsniuose nurodytus pažeidimus, jeigu to dar nepadarė.

FEG, su NAVEG sudarytu susitarimu, taip pat suderintaisiais veiksmais su šiai asociacijai nepriklausančiais tiekėjais nustatydamą kolektyvinę išimtinio tiekimo tvarką, skirtą sutrukdyti tiekimą FEG nepriklausančioms įmonėms, pažeidė EB 81 straipsnio 1 dalį. <...>

5 straipsnis

2 straipsnis

1. FEG už 1 ir 2 straipsniuose nustatytus pažeidimus skiriama 4,4 milijono eurų bauda.

FEG, tiesiogiai ir netiesiogiai apribojusi galimybę laisvai ir savarankiškai nustatyti pardavimo kainas, pažeidė EB 81 straipsnio 1 dalį. Taip atsitiko, priėmus saistančius sprendimus dėl kainų nustatymo ir teikiant savo nariams rekomendacijas dėl neto ir bruto kainų bei suteikiant forumą, kuriame jie galėjo aptarti kainų ir nuolaidų klausimus. <...>“

10. Apskaičiuodama baudos dydį, Komisija dėl jos pačios pripažintų administracinės procedūros pažeidimų, ypač dėl šios procedūros ilgos trukmės, baudą sumažino 100 000 eurų⁷.

— priteisti iš Komisijos ir iš į bylą įstojusių šalių bylinėjimosi išlaidas.

12. FEG prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones nebuvo patenkintas¹¹.

C — *Teismo procesas*

11. Dėl šio ginčijamo sprendimo ir FEG⁸, ir TU⁹ Pirmosios instancijos teismui pateikė ieškinius, kuriuose jos atitinkamai reikalavo:

— panaikinti ginčijamą sprendimą¹⁰,

13. Pirmosios instancijos teismo pirmininkas CEF BV ir CEF UK (toliau – kartu CEF) leido įstoti į bylą Komisijos pusėje¹².

— nepatenkinus pirmojo reikalavimo, panaikinti paskirtą baudą,

14. Pirmosios instancijos teismas, sujungęs bylas T-5/00 ir T-6/00, kad būtų bendrai vykdoma žodinė proceso dalis, 2003 m. gruodžio 16 d. priėmė skundžiamą sprendimą, kuriuo

— atmetė ieškinį ir

— nepatenkinus ir pastarojo reikalavimo, sumažinti paskirtą baudą ir

— priteisė iš ieškovių bylinėjimosi išlaidas.

7 — Žr. ginčijamo sprendimo motyvuojamosios dalies 151–153 punktus.

8 — Byla T-5/00.

9 — Byla T-6/00.

10 — Byloje T-6/00 TU dar papildomai reikalavo panaikinti ginčijamo sprendimo 3 straipsnyje nustatytą ją liečiančią išvadą dėl EB 81 straipsnio pažeidimų.

11 — 2000 m. gruodžio 14 d. Pirmosios instancijos teismo pirmininko nutartis *FEG prieš Komisiją* (T-5/00 R, Rink. p. II-4121) ir 2001 m. kovo 23 d. Teisingumo teismo pirmininko nutartis *FEG prieš Komisiją* (C-7/01 P(R), Rink. p. I-2559).

12 — 2000 m. spalio 16 d. Nutartis *FEG prieš Komisiją* (T-5/00 ir T-6/00).

15. Savo apeliaciniame skunde, kuris 2004 m. vasario 26 d. buvo užregistruotas Teisingumo Teisme, FEG prašo:

— priteisti iš apeliančios bylinėjimosi išlaidas.

— panaikinti skundžiamą sprendimą sujungtose bylose T-5/00 ir T-6/00 arba bent jau panaikinti jį tiek, kiek jis susijęs su byla T-5/00, ir priimti naują sprendimą, kuriuo visiškai arba iš dalies panaikinamas ginčijamas sprendimas, ar bent jau iš esmės sumažinti jai paskirtos baudos dydį,

17. CEF kaip įstojusi į bylą šalis prašo:

— atmesti visą apeliacinį skundą kaip akivaizdžiai nepriimtina, kaip nepriimtina arba bet kuriuo atveju kaip nepagrįstą ir

— nepatenkinus pirmojo reikalavimo, panaikinti skundžiamą sprendimą sujungtose bylose T-5/00 ir T-6/00 arba bent jau panaikinti jį tiek, kiek jis susijęs su byla T-5/00, ir sugrąžinti ją Pirmosios instancijos teismui ir

— priteisti iš apeliančios bylinėjimosi išlaidas.

— priteisti iš Komisijos abiejų instancijų bylinėjimosi išlaidas.

18. Iš pradžių apeliacinis skundas Teisingumo Teismui buvo nagrinėjamas rašytinėje proceso dalyje, o po to kartu su byla C-113/04 P 2005 m. rugsėjo 22 d. posėdyje.

IV — Dėl antrojo–šeštojo apeliacinio skundo pagrindų

16. Komisija prašo:

— atmesti visą apeliacinį skundą kaip nepriimtina arba bent jau kaip nepagrįstą ir

19. Antrajame–šeštajame apeliacinio skundo pagrinduose FEG ginčija įvairias skundžiamo sprendimo dalis, kuriose Pirmosios instancijos teismas konkrečiai nagrinėja Komisijos išvadas dėl kartelinių pažeidimų ir jų trukmės.

20. Prieš atskirai įvertinant kiekvieną iš šių apeliacinio skundo pagrindų, yra prasminga prisiminti vertinimo kriterijų, kuris nustatytas EB 225 straipsnio 1 dalyje bei Teisingumo Teismo statuto 58 straipsnio pirmojoje pastraipoje ir kurį Teisingumo Teismas savo nusistovėjusioje praktikoje taiko apeliacinia-me procese¹³: apeliacinį skundą galima paduoti tik teisės klausimais. Dėl šios priežasties tik Pirmosios instancijos teismas turi kompetenciją nustatyti ir įvertinti faktines aplinkybes bei išnagrinėti įrodymus, o faktinių aplinkybių ir įrodymų įvertinimas, nebent jie buvo iškreipti, nėra teisės klausimas, dėl kurio galima pateikti apeliacinį skundą Teisingumo Teismui.

21. Be to, teisės aktuose nustatytų reikalavimų neatitinka apeliacinis skundas, kuris apsiriboja Pirmosios instancijos teisme jau pateiktų ieškinio pagrindų ir argumentų pakartojimu ir kuriame netgi nėra argumentų, kuriais būtų siekiama identifikuoti skundžiamame sprendime esančią teisės klaidą. Iš tikrųjų toks apeliacinis skundas yra prašymas, kuriuo paprasčiausiai siekiama, tik kad būtų peržiūrėtas Pirmosios instancijos teisme pareikštas ieškinys, o tai nepriklauso Teisingumo Teismo jurisdikcijai¹⁴.

22. Atsižvelgiant į šį kontekstą toliau reikia patikrinti antrąjį–šeštąjį pagrindus.

A — *Dėl antrojo pagrindo, grindžiamo tariamų kaltinimų paneigiančių įrodymų, susijusių su kolektyvine išimtinio tiekimo tvarka, atmetimu*

23. Savo antrajame pagrinde FEG kritikuoja Pirmosios instancijos teismą, jog jis, nepažindamas kaltinimus paneigiančiais įrodymais tam tikrų dokumentų, parengtų po to, kai buvo pradėtas Komisijos tyrimas arba išsiųsti jos išpėjamieji raštai, tačiau dar iki pranešimo apie kaltinimus parengimo, pažeidė nekaltumo prezumpcijos principą ir motyvavimo pareigą.

24. Šis glaudžiai su pirmuoju pagrindu susijęs pagrindas paremtas visų pirma skundžiamo sprendimo 196 ir 208 punktais. Šiuose punktuose Pirmosios instancijos teismas analizuoja įvairių Komisijai pateiktų trečiųjų asmenų raštų, paneigiančių, FEG nuomone, pateiktus kaltinimus, susijusius su kolektyvine išimtinio tiekimo tvarka, įrodymą vertę. Šiuo klausimu Pirmosios instancijos teismas daro išvadą, kad susiję raštai negali paneigti Komisijos išvados, jog džen-telmenišką susitarimą tarp FEG ir NAVEG iš tikrųjų buvo įgyvendintas praktikoje¹⁵.

13 — Žr. tik 2005 m. rugsėjo 15 d. Sprendimą *BioID prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą* (C-37/03 P, Rink. p. I-7975, 43 ir 53 punktai) ir 2004 m. sausio 7 d. Sprendimą *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją, „Cemento“* sprendimas (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, Rink. p. I-123, 47–49 punktai).

14 — 2000 m. liepos 4 d. Sprendimas *Bergaderm ir Goupil prieš Komisiją* (C-352/98 P, Rink. p. I-5291, 35 punktas); 2004 m. kovo 23 d. Sprendimas *Europos ombudsmenas prieš Lamberts* (C-234/02 P, Rink. p. I-2803, 77 punktas) ir 2005 m. birželio 30 d. Sprendimas *Eurocermex prieš Vidaus rinkos derinimo tarnybą* (C-286/04 P, Rink. p. I-5797, 50 punktas).

15 — Žr. taip pat skundžiamo sprendimo 209 punktą.

25. Atvirkščiai, FEG tvirtina, kad skundžiamas sprendimas yra *pats savaime prieštaringas*. Viena vertus, neatsižvelgiama į Komisijos įspėjamąjį raštą, nustatant momentą, nuo kurio taikomas protingo procedūros termino principas. Taigi šia prasme Pirmosios instancijos teismas FEG laiko kaltinamąja tik nuo pranešimo apie kaltinimus momento, o ne nuo įspėjamojo rašto. Tačiau, kita vertus, atsižvelgiant į įrodymų vertinimą, jau nuo įspėjamojo rašto momento FEG buvo laikoma kaltinamąja. Todėl Pirmosios instancijos teismas nepripažįsta už Komisijos tyrimo pradžią arba Komisijos įspėjamąjį raštą vėlesnių dokumentų kaltinimus paneigiančiais įrodymais. FEG nuomone, Pirmosios instancijos teismas *automatiškai ir be papildomų paaiškinimų* atsisako pripažinti ginčijamus dokumentus kaip kaltinimus paneigiančius įrodymus.

26. Klausimas, ar Pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvavimas yra prieštaringas, yra teisės klausimas ir gali būti keliamas paduodant apeliacinį skundą¹⁶. Taigi šiuo klausimu FEG apeliacinis skundas yra priimtinas.

27. Tačiau skirtingai nei, atrodo, teigia FEG, dokumentų įrodomosios vertės ir procedūros

trukmės protingumo įvertinimai nėra susiję. Todėl tarp abiejų skundžiamo sprendimo dalių, kuriose Pirmosios instancijos teismas analizuoja procedūros trukmę arba ginčijamų dokumentų įrodomąją vertę, nėra jokio loginio ryšio ir dėl to šios dalys negali, kaip mano FEG, iš esmės viena kitai prieštarauti.

28. Be kita ko, vien tik aplinkybė, kad tam tikras dokumentas buvo parengtas *iki* pranešimo apie kaltinimus, nebūtinai reiškia, jog šis dokumentas tampa kaltinimus paneigiančiu įrodymu. Lygiai taip pat dokumentas, parengtas *po* pranešimo apie kaltinimus, nebūtinai yra kaltinimus patvirtinantis įrodymas. Tiksliau sakant, dokumento įrodomoji vertė visuomet turi būti patikrinta, įvertinant visas konkrečias bylos aplinkybes. Taigi tariamas kaltinimus paneigiantis įrodymas gali būti paneigiamas, pavyzdžiui, tuo, jog jis atsirado kaltinamojo iniciatyva ir tuo metu, kai jau buvo aišku, kad Komisijai kilo įtarimas dėl kartelinio pažeidimo ir kad suinteresuotosios įmonės buvo šitaip įspėtos („*in tempore suspecto*“). Būtent tokį nagrinėjamos bylos įvertinimą atliko Pirmosios instancijos teismas, skundžiamame sprendime nepadarydamas jokios teisės klaidos.

16 — 1998 m. gegužės 7 d. Sprendimas *Somaco prieš Komisiją* (C-401/96 P, Rink. p. I-2587, 53 punktas) ir 1998 m. gruodžio 17 d. Sprendimas *Baustahlgevebe prieš Komisiją* (C-185/95 P, Rink. p. I-8417, 25 punktas). Šia prasme žr. taip pat 2005 m. liepos 7 d. Sprendimą *Le Pen prieš Parlamentą* (C-208/03 P, Rink. p. I-6051, 45 punktas).

29. Todėl reikia daryti išvadą, kad antrasis pagrindas, nors ir yra priimtinas, tačiau nepagrįstas.

B — *Dėl trečiojo pagrindo, grindžiamo pateiktų įrodymų dėl kolektyvinės išimtinio tiekimo tvarkos taikymo trukmės įvertinimu*

30. Trečiajame pagrinde FEG kritikuoja Pirmosios instancijos teismą, kad jis, laikydamas pagrįstais Komisijos pateiktus įrodymus dėl kolektyvinės išimtinio tiekimo tvarkos egzistavimo, visų pirma dėl šios tvarkos taikymo trukmės, pažeidė EB 81 straipsnio 1 dalį ir motyvavimo pareigą.

31. Šis pagrindas susijęs ypač su skundžiamo sprendimo dalimi „Dėl reikalavimų panaikinti ginčijamą sprendimą“ ir šios dalies II. B.1.b skyriumi. Šiame skyriuje Pirmosios instancijos teismas konkrečiai analizuoja klausimą, ar Komisija ginčijamame sprendime nustatydamą, jog egzistuoja kolektyvinė išimtinio tiekimo tvarka, numatyta džentelmenišku susitarimu tarp FEG ir NAVEG, įvykdė reikalavimą dėl įrodinėjimo pareigos¹⁷. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad FEG ir TU pateikti kaltinimai negalėjo nuginčyti Komisijos ginčijamame sprendime įtikinamai, objektyviai ir nuosekliai išdėstytų požymių¹⁸.

32. Be to, trečiasis pagrindas susijęs su skundžiamo sprendimo 401–406 punktais, kuriuose Pirmosios instancijos teismas nagrinėjamas konkurencijos pažeidimus laiko „rimtais EB 81 straipsnio pažeidimais“¹⁹ ir, atsižvelgdamas į jų trukmę, akcentuoja pažeidimų vieningumą²⁰.

33. FEG tvirtina, kad Komisijos įrodymai, patvirtinantys jos padarytas išvadas, yra ypač paviršutiniai ir netiesioginiai. Remiantis jais neįmanoma teisėtai ir įtikinamai įrodyti nuo 1986 m. kovo 11 d. iki 1994 m. vasario 25 d. vykusio tęstinio konkurencijos pažeidimo egzistavimo. FEG ypač kritikuoja tai, kad Pirmosios instancijos teismas pritarė įrodymams, pagrįstiems tik keliais nerimtais požymiais, būtent posėdžių protokolais ir susirašinėjimo raštais tarp suinteresuotųjų įmonių asociacijų. FEG nuomone, Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į tai, kad Komisija apskritai nepateikė jokių įrodymų, patvirtinančių kolektyvinės išimtinio tiekimo tvarkos egzistavimą laikotarpiu nuo 1986 m. kovo 12 d. iki 1989 m. vasario 28 d. bei nuo 1991 m. lapkričio 18 d. iki 1994 m. vasario 25 dienos.

34. Komisija prieštarauja tvirtindama, kad šis pagrindas yra nepriimtinas, nes FEG tik kartoją tuos kaltinimus, kuriuos ji jau nesėkmingai reiškė proceso Pirmosios instancijos teisme metu. Iš tikrųjų, pavyzdžiui, skundžiamo sprendimo 169–186 punktai iš esmės skirti ieškovių argumentams, kuriais

17 — Žr. skundžiamo sprendimo II.B.1.b dalies įvadinį 141 punktą.

18 — Žr. minėtos dalies bendrąją išvadą, ypač skundžiamo sprendimo 210 punktą.

19 — Skundžiamo sprendimo 402 punktas.

20 — Skundžiamo sprendimo 406 punktas.

jos jau Pirmosios instancijos teisme ginčija Komisijos nurodytų dokumentų apie FEG ir NAVEG organizuotus susitikimus įrodomąją vertę. Vien tik Pirmosios instancijos teisme pateiktų kaltinimų pakartojimas yra nepriimtinas²¹.

35. Be to, CEF kaltina tu, kad šiuo pagrindu siekiama tik ginčyti Pirmosios instancijos teismo atliktą faktų įvertinimą. Iš tikrųjų tai, kad FEG išsamiai nagrinėja konkrečius dokumentus ir jų įrodomąją vertę, rodo tokį ketinimą²². Tai taip pat daro trečiąjį pagrindą nepriimtina²³.

36. Tačiau panagrinėjus atidžiau, šis trečiasis pagrindas nėra vien tik Pirmosios instancijos teismo atlikto faktų įvertinimo kritika arba pirmojoje instancijoje pateiktų kaltinimų pakartojimas. Atvirkščiai, FEG, be kita ko, nurodo, kad Pirmosios instancijos teismas savo sprendime neatsižvelgė į įstatymo nustatytus reikalavimus, taikomus EB 81 straipsnio 1 dalyje nustatyto pažeidimo įrodymams, ir todėl savo sprendimą pagrindė netinkamai. Įrodymams keliami reikalavimai, kuriuos Komisija privalo įvykdyti sprendime dėl kartelinio pažeidimo, ir

ypač *įrodymų*, kuriais Komisija gali pagrįsti savo išvadą apie Sutartyje nurodytų konkurencijos taisyklių pažeidimą, *pobūdis*, yra teisės klausimas, kurį Teisingumo Teismas gali nagrinėti apeliaciniame procese.

37. Taip suprantant trečiasis pagrindas yra priimtinas. Tačiau šioje byloje jis yra nepagrįstas.

38. Teisinga, kad Komisija privalo įrodyti ne tik pažeidimo egzistavimą, bet ir jo trukmę²⁴. Tačiau Teisingumo Teismas pripažįsta, kad konkurenciją pažeidžiantys veiksmai ir susitarimai dėl savo pobūdžio dažnai yra konfidencialūs ir parengiama mažai su jais susijusių dokumentų. Dokumentai, pavyzdžiui, susirinkimo protokolai, paprastai yra randami tik pavieniais atvejais, be to, jie paprastai yra fragmentiški, ir todėl tam tikros detalės dažnai turi būti patvirtinamos naudojant dedukcijos metodą. Todėl dažniausiai konkurenciją pažeidžiančių veiksmų arba susitarimo egzistavimas turi būti numanomas iš tam tikrų sutapimų ir požymių, kurie, įvertinti kartu ir nesant kito nuoseklaus paaiškinimo, gali būti konkurencijos taisyklių pažeidimo įrodymas²⁵. Savaime suprantama, kad iš šių požymių ir sutapimų galima

21 — Žr. šios išvados 21 punktą.

22 — Panašiai būtų galima suprasti ir apeliacinio skundo 7 punkto paskutinį sakinį.

23 — Žr. šios išvados 20 punktą.

24 — 2005 m. liepos 4 d. Sprendimas *ThyssenKrupp prieš Komisiją* (sujungtos bylos C-65/02 P ir C-73/02 P, Rink. p. I-6773, 31 punktas).

25 — „Cemento“ sprendimas (nurodytas 13 išnašoje, 55–57 punktai).

nustatyti ne tik konkurenciją pažeidžiančių veiksmų ir susitarimų *buvimą*, bet ir tokių veiksmų *trukmę* bei tokių susitarimų *taikymo trukmę*.

C — *Dėl ketvirtąjo pagrindo, susijusio su suderintaisiais veiksmais kainų srityje*

39. Būtent taip ir atsitiko šioje byloje. Komisija iš tam tikrų sutapimų ir požymių padarė išvadą apie konkurenciją pažeidžiančios kolektyvinės išimtinio tiekimo tvarkos egzistavimą ir jos taikymo trukmę. Atsižvelgiant į nurodytą Bendrijos teismų praktiką, Pirmosios instancijos teismas galėjo, nepadarydamas teisės klaidos, manyti, jog šis *įrodymų būdas* atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus. Šiuo atžvilgiu skundžiamame sprendime taip pat nėra motyvavimo trūkumo. Todėl FEG trečiasis apeliacinio skundo pagrindas yra nepagrįstas.

40. Klausimas, kokia įrodomoji galia *konkrečioje byloje* galėjo būti priskirta kiekvienam iš Komisijos pateiktų požymių, taip pat ir tiesiogiai susijusių su konkurencijos pažeidimo trukme, yra, be kita ko, faktų ir įrodymų vertinimo klausimas. Kaip jau minėta, šis klausimas, kitaip nei iškraipymo atveju, kuris šioje byloje nebuvo nurodomas, išimtinai priklauso Pirmosios instancijos teismo jurisdikcijai ir jo nagrinėjimas iš naujo apeliaciniame procese nebepatenka į Teisingumo Teismo kompetenciją.

41. Dėl to trečiasis apeliacinio skundo pagrindas yra priimtinas, tačiau nepagrįstas.

42. Ketvirtajame pagrinde FEG priekaištauja Pirmosios instancijos teismui pažeidus motyvavimo pareigą. Jis ketletą kartų neišnagrinėjo FEG argumentų arba juos perteikė neteisingai. Be to, Pirmosios instancijos teismas, kritikuodamas susitarimus kaip suderintuosius veiksmus ir tuo pat metu nesiekdamas nustatyti, kad tokie susitarimai buvo faktiškai įgyvendinti, pažeidė EB 81 straipsnio 1 dalį.

43. Šis pagrindas visų pirma susijęs su skundžiamo sprendimo II.D dalimi (279–339 punktai), kurioje Pirmosios instancijos teismas nagrinėja Komisijos nustatytus su kaina susijusius suderintuosius veiksmus tarp FEG ir jos narių. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad FEG ir jos narės „įvairiais veiksmais, susitarimais ir sprendimais, sudarydamas susitarimus dėl kainų ir nuolaidų, taip pat FEG lygiu priimdamos privalomus sprendimus dėl kainų ir reklamos, siekė apriboti tarpusavio kainų konkurenciją“; Komisija pateikė pakankamai teisinių įrodymų, jog šie veiksmai pažeidė EB 81 straipsnį²⁶. Be to, šiame ketvirtajame pagrinde FEG ginčija ir skundžiamo sprendimo 403–412 punktus, kuriuose kalbama apie pažeidimų vieningą, tęstinį pobūdį.

26 — Skundžiamo sprendimo 338 ir 339 punktai.

44. FEG konkrečiai nurodo penkis ginčytinus momentus, kurie kartu sudaro penkias šio pagrindo dalis.

1. Dėl su kaina susijusių suderintųjų veiksmų tęstinio pobūdžio (ketvirtojo pagrindo pirma dalis)

45. Pirma, FEG mano, kad Pirmosios instancijos teismas pateikia nesuprantamus ir nepakankamus motyvus, skundžiamo sprendimo 403–412 punktuose darydamas išvadą, kad Komisijos nustatyti su kaina susiję suderintieji veiksmai yra vienas tęstinis pažeidimas. Pirmosios instancijos teismas nepateikė „bendro plano“ ir „vienodo tikslo“ įrodymų, dėl kurių atskirus veiksmus galima būtų laikyti vienu tęstiniu veiksmu.

46. Tam, kad atskirus veiksmus būtų galima laikyti vienu pažeidimu, reikia, kad šiais veiksmais būtų „vykdomas „bendras planas“, nes siekiama vieno tikslo – trukdyti konkurenciją bendrojoje rinkoje“²⁷.

47. Pirmosios instancijos teismas niekaip nepažeidė šio kriterijaus. Atvirkščiai, jis skundžiamo sprendimo 340–343 punktuose, atskiroje dalyje bendrai nagrinėjo visus šioje byloje nurodomus pažeidimus. Šioje dalyje Pirmosios instancijos teismas ypač akcentavo, kad abiem pažeidimais, kuriais kaltinama FEG, t. y. kolektyvine išimtinio tiekimo tvarka ir suderintaisiais veiksmais kainų srityje, siekiama „tų pačių konkurenciją pažeidžiančių tikslų – išlaikyti aukštesnes kainas nei būtų esant konkurencijai“²⁸. Iš šių Pirmosios instancijos nustatytų faktų aišku, kad abiem pažeidimais, t. y. kolektyvine išimtinio tiekimo tvarka ir suderintaisiais veiksmais kainų srityje, buvo siekiama bendro tikslo. Pirmosios instancijos teismas tuo remiasi, kai akcentuoja, pavyzdžiui, skundžiamo sprendimo 406 punkte nagrinėjamų pažeidimų vieningą pobūdį.

48. Abi skundžiamo sprendimo dalis skaitant kartu, paaiškėja, kad, remiantis teisiniais reikalavimais, Pirmosios instancijos teismo sprendimo išvados yra pakankamai motyvuotos. Šios išvados leidžia suinteresuotiems asmenims suprasti skundžiamą sprendimą, o Teisingumo Teismui – jį peržiūrėti apeliaciniame procese.

49. Todėl ketvirtojo pagrindo pirma dalis yra nepagrįsta.

²⁷ — „Cemento“ sprendimas (nurodytas 13 išnašoje, 258–260 punktai).

²⁸ — Skundžiamo sprendimo 342 punktas.

2. Dėl mokykloms skirtų standartinių nuolaidų (ketvirtojo pagrindo antra dalis)

Pirmosios instancijos teismo išvadas dėl pažeidimų trukmės. Dėl tų pačių priežasčių, kurios buvo nurodytos dėl trečiojo pagrindo, šis argumentas yra priimtinas, tačiau nepagrįstas³⁰.

50. Antra, FEG teigia, kad, atsižvelgdamas į elektrotechnikos įrangos pardavimą mokykloms, Pirmosios instancijos teismas skundžiamo sprendimo 324, 409 ir 412 punktuose neįvertino vadinamųjų standartinių nuolaidų, dėl kurių susitarė FEG ir jos narės, specifinio ir socialinio pobūdžio. Be to, FEG tvirtina, kad buvo kalbama tik apie nedidelio kiekio tiekimus, kurių poveikis prekybai tarp valstybių narių neįrodytas.

53. Todėl ketvirtojo pagrindo antra dalis yra nepagrįsta.

3. Dėl elektros instaliacijos gaminių komiteto reikšmės (ketvirtojo pagrindo trečia dalis)

51. FEG šioje penktojo pagrindo dalyje tik paviršutiniškai kritikuoja Pirmosios instancijos teismą dėl motyvavimo trūkumų. Iš tiesų, mano nuomone, FEG argumentai yra tik bandymas Pirmosios instancijos teismo nustatytus faktus iš naujo nagrinėti Teisingumo Teisme. Vadinasi, tiek, kiek ketvirtojo pagrindo antra dalis yra susijusi su šiais argumentais, apeliacinis skundas nepriimtinas, nes jame nėra keliamas teisės klausimas²⁹.

54. Trečia, FEG nurodo, kad skundžiamo sprendimo 317–323 punktuose Pirmosios instancijos teismas nenustatė, koku mastu naudojantis elektros instaliacijos gaminių komitetu buvo veiksmingai ribojama konkurencija. Pirmosios instancijos teismas rėmėsi tik požymiais ir, be to, nesilaikė reikalavimo įrodyti konkrečias konkurenciją ribojančių veiksmų pasekmes rinkai.

52. Be to, FEG teigia, kad nėra įrodyta, jog susitarimas dėl kainų egzistavo po 1991 metų. Šiuo atžvilgiu FEG dar kartą kritikuoja

55. Viena vertus, dėl rėmimosi požymiais jau buvo nurodyta, kad tokį įrodymų metodą

29 — Žr. šios išvados 20 punktą.

30 — Žr. šios išvados 30–41 punktus.

leidžia teismų praktika, susijusi su EB 81 straipsnio 1 dalimi³¹. Todėl šiuo aspektu ketvirtojo pagrindo trečia dalis yra priimtina, tačiau nepagrįsta.

56. Kita vertus, dėl konkrečių susitarimo dėl kainų pasekmių rinkai įrodymo, kurio pasigedo FEG, reikia atskirti toliau pateikiamus aspektus.

57. Tiek, kiek kalbama apie konkurenciją pažeidžiančius *susitarimus* arba *sprendimus*, pagal teismų praktiką visiškai nėra būtina įrodyti jų konkrečių pasekmių rinkai. Jau vien jų konkurenciją pažeidžiančio tikslo pakanka tam, kad būtų pripažintas EB 81 straipsnio 1 dalies pažeidimas³².

58. Kaip matyti iš skundžiamo sprendimo 323 punkto, šioje byloje Pirmosios instancijos teismas faktiškai rėmėsi tuo, kad elektros instaliacijos gaminių komitetas keitimosi informacija tarp savo narių sistemą naudojo kaip pagrindą *nustatyti* nuolaidų taikymo taisykles. Dėl šios priežasties visai nebuvo būtina konkrečiai įrodyti šių suderintųjų veiksmų pasekmių rinkoje.

59. Atvirkščiai, tiek, kiek tai susiję su suderintaisiais veiksmais tiesiogine žodžio prasme, taigi būtent *ne* su konkurenciją pažeidžiančiais susitarimais arba sprendimais, pagal EB 81 straipsnio 1 dalį būtina, kad būtų įrodyti ir įmonių suderintieji veiksmai, ir šiuos suderintuosius veiksmus atitinkantys veiksmai rinkoje bei priežastinis ryšys tarp jų³³. Žinoma, šios sąlygos negalima suprasti taip, kad kiekvienas konkretus atvejis, bylojantis apie šalių suderintus veiksmus, turi kartu sukelti ir pasekmių rinkoje. Atvirkščiai, daugelio požymių *visuma* gali byloti apie suderintuosius veiksmus tarp šalių. Todėl pakanka įrodyti, kad tokie šalių suderinti veiksmai *kaip visuma* pasireiškė atitinkamu elgesiu rinkoje.

60. Taigi pagal teisę šioje byloje visai nebuvo būtina nustatyti tiesioginio ryšio tarp kiekvieno šalių suderintųjų veiksmų elemento ir atitinkamo jų elgesio rinkoje. Atvirkščiai, iš daugybės bendrai paimtų nustatytų požymių, rodančių keitimąsi informacija apie nuolaidas, kainas, apyvartas ir pelno maržas, buvo galima padaryti išvadą apie šalių suderintuosius veiksmus ir tuomet įrodyti, kad jie kaip visuma pasireiškė atitinkamu elgesiu rinkoje.

61. Būtent tą ir darė Pirmosios instancijos teismas savo skundžiamame sprendime: šio

31 — Žr. argumentus dėl trečiojo apeliacinio skundo pagrindo, visų pirma šios išvados 36–40 punktų.

32 — „Cemento“ sprendimas (nurodytas 13 išnašoje, 261 punktas).

33 — 1999 m. liepos 8 d. Sprendimas *Komisija prieš Anic Participazioni* (C-49/92 P, Rink. p. I-4125, 118 punktas).

sprendimo 317 ir paskesniuose punktuose jis pirmiausia nagrinėjo įvairius požymius, rodančius suderintuosius veiksmus tarp FEG narių. Galiausiai iš skundžiamojo sprendimo 330 punkto matyti, kad Pirmosios instancijos teismas konstatavo, nors ir trumpai, suderintųjų veiksmų taikymą rinkoje. Šiame punkte jis vadovavosi būtent ginčijamo sprendimo argumentais dėl leidinių su kainoraščiais ir FEG narių katalogais.

62. Tokiomis aplinkybėmis darau išvadą, kad Pirmosios instancijos teismas pakankamai pagrindė savo sprendimą. Taigi, atsižvelgiant į šią poziciją, ketvirtojo pagrindo trečia dalis yra priimtina, tačiau nepagrįsta.

63. Vadinasi, ketvirtojo pagrindo trečia dalis yra nepagrįsta.

4. Dėl privalomų sprendimų, susijusių su fiksuotomis kainomis ir leidiniais (ketvirtojo pagrindo ketvirta dalis)

64. Ketvirta, FEG daugeliu aspektų kritikuoja skundžiamą sprendimą tiek, kiek jame nagrinėjami abu privalomi FEG sprendimai dėl fiksuotų kainų ir dėl leidinių (289–301 punktai).

65. Viena vertus, FEG argumentuoja, kad vadinamasis privalomas FEG sprendimas dėl fiksuotų kainų neteko reikšmės tuoj po priėmimo 1984 metais. Jokiu būdu Pirmosios instancijos teismas neturėjo teisės nuspręsti, kad su šiuo sprendimu susijęs pažeidimas tęsėsi iki formalaus šio sprendimo panaikinimo momento, t. y. iki 1993 m. lapkričio 23 dienos.

66. Tiek, kiek apeliacinis skundas grindžiamas šiuo argumentu, Komisija pagrįstai kritikuoja apeliacinio skundo nepriimtinumą. FEG bando apeliaciniame skunde iš naujo nagrinėti Pirmosios instancijos teismo konstatuotus faktus ir įvertintus įrodymus. Tai nepatenka į Teisingumo Teismo kompetenciją³⁴.

67. Kita vertus, FEG nurodo, kad abu privalomi sprendimai dėl savo teisinio pobūdžio per daug skiriasi nuo kitų tariamai padarytų pažeidimų, susijusių su susitarimu dėl kainų, kad juos visus Pirmosios instancijos teismas būtų galėjęs laikyti vienu pažeidimu. Šiuo klausimu FEG kritikuoja Pirmosios instancijos teismą dėl jo sprendimo nesuprantamo motyvavimo.

68. Tiek, kiek apeliacinis skundas grindžiamas paskutiniu argumentu, šis skundas yra priimtinas, tačiau šioje byloje nepagrįstas.

34 — Žr. šios išvados 20 punktą.

Nesvarbu, ar vieno kaltinimo, susijusio su suderintaisiais veiksmais, konkrečios aplinkybės, nustatytos skundžiamojo sprendimo 289–339 punktuose (privalomi sprendimai, susitarimai dėl kainų ir nuolaidų, identiškų kainoraščių naudojimas), visi kartu turi vienodą teisinį statusą. Atvirkščiai, svarbiausia yra tai, kad atskirai kiekviena iš šių aplinkybių buvo teisėtai nustatyta bei įrodyta ir kad remiantis šių aplinkybių visuma galima patvirtinti kaltinimą dėl tęstinių suderintųjų veiksmų, susijusių su kainos nustatymu.

69. Taigi ketvirtojo pagrindo ketvirta dalis taip pat yra nepagrįsta.

5. Dėl kainų rekomendacijų, kurias FEG siūsdavo savo narėms (ketvirtojo pagrindo penkta dalis)

70. Galiausiai dėl FEG savo narėms išsiųstų kainų rekomendacijų dėl prekių kategorijos „plastikiniai vamzdžiai“ FEG pirmiausia kaltina Pirmosios instancijos teisimą tuo, kad jis skundžiamojo sprendimo 326 ir paskesniuose punktuose neatsižvelgė į šių kainų rekomendacijų išimtinį pobūdį bei jų ribotą mastą ir dėl to padarė motyvavimo klaidą.

71. Šioje savo penktojo pagrindo dalyje FEG tik iš pirmo žvilgsnio kritikuoja motyvavimo trūkumą. Iš tikrųjų ir čia FEG argumentai yra tik bandymas Pirmosios instancijos teismo atliktą faktų įvertinimą iš naujo nagrinėti Teisingumo Teisme. Tiek, kiek ketvirtojo pagrindo penkta dalis grindžiama šiais argumentais, apeliacinis skundas yra nepriimtinas, nes jame nėra keliami teisės klausimai³⁵.

72. Be to, FEG kritikuoja skundžiamo sprendimo 337 punktą, kuriame Pirmosios instancijos teismas dėl Nyderlandų didmeninės prekybos rinkos kainų lygio nurodo, kad: „nors FEG ir ginčija teiginį, jog kainos Nyderlanduose buvo didesnės nei kitose valstybėse narėse, ji nepateikia jokių pakankamai rimtų įrodymų, paneigiančių šį teiginį“. Taigi, FEG nuomone, Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į įrodinėjimo reikalavimus, pareikalavęs, kad ne Komisija pateiktų įrodymų apie jos nurodomą tariamą kainų lygį, bet, atvirkščiai, kad FEG pateiktų tą paneigiančių įrodymų.

73. Šie argumentai parodo, kad FEG neteisingai supranta reikalavimus, kuriuos Komisijos nustatomų rinkos sąlygų atveju pagrįstai galima kelti konkurencijos byloje. Ypač FEG neatsižvelgia į kiekvienos šalies pareigą pateikti informaciją, kurią reikia įvykdyti pirmiau už įrodinėjimo pareigą. Taigi savaime aišku, kad Komisija turi įrodyti visas savo sprendime padarytas išvadas. Tačiau prieš atsirandant būtinybei apskritai nustatyti įro-

35 — Žr. šios išvados 20 punktą.

dinėjimo pareigos pasidalijimą, kiekviena šalis privalo pateikti informaciją, patvirtinančią atitinkamus šalies teiginius. Komisijos pagrįstą pareiškimą galima paneigti tik mažų mažiausiai lygiai taip pat pagrįstu šalių pareiškimu. Įrodinėjimo pareigos nustatytos taisyklės apskritai yra taikomos tik tuomet, jeigu abi šalys kiekvieną kartą nurodo pagrįstus ir įtikinamus argumentus bei padaro skirtingas išvadas.

75. Šioje byloje Komisijos ginčijamo sprendimo argumentai dėl kainų lygio Nyderlanduose³⁶ jokių būdu nebuvo paremti vien tik teiginiais arba jos subjektyviu vertinimu. Atvirkščiai, jie buvo pagrįsti konkrečiais duomenimis iš ataskaitų ir brošiūrų, iš dalies ir tokiais, kuriuos nurodė pati FEG arba TU. Kad paneigtų šiuos Komisijos argumentus dėl kainų lygio, FEG būtų turėjusi pateikti pagrįstus kontrargumentus. Tačiau, kaip nurodyta Pirmosios instancijos teismo skundžiamo sprendimo 337 punkte, FEG, siekdama paneigti Komisijos pateiktus įrodymus, nepateikė „geen serieuze bewijzen“, kitaip sakant, nenurodė jokių pagrįstų kontrargumentų.

76. Tokiomis aplinkybėmis Pirmosios instancijos teismas, nepadarydamas teisės klaidos, ypač nepažeisdamas taisyklių, taikomų įrodinėjimo pareigai, konstatavo, kad FEG kritika dėl Komisijos išvadų, susijusių su kainų lygiu, yra nepagrįsta.

74. Taigi, jei Komisija savo sprendime, remdamasi objektyviai patikrintais įrodymais ir nurodydama panaudotus šaltinius, pateikia išvadas apie sąlygas, kurios dominuoja tam tikroje rinkoje, suinteresuotosios įmonės negali paneigti Komisijos padarytų teiginių vien tik nepagrįstu jų užginčijimu. Atvirkščiai, šios įmonės turi konkrečiai įrodyti, kodėl Komisijos panaudota informacija yra klaidinga, kodėl ji neturi įrodomosios galios arba kodėl Komisijos padarytos išvados yra nepagrįstos. Šis reikalavimas nereiškia, pavyzdžiui, įrodymų reikšmės iškraipymo, kurį FEG įtarė esant, tačiau, atvirkščiai, tai yra normalus šalių pareigos pateikti informaciją vykdymas.

77. Taigi taip pat ir ši ketvirtojo pagrindo penkta dalis yra nepagrįsta.

78. Todėl visas ketvirtasis pagrindas yra iš dalies nepriimtinas ir iš dalies nepagrįstas.

36 — Žr. šio sprendimo motyvuojamosios dalies 119 punktą.

D — *Dėl penktojo pagrindo, grindžiamo kolektyvinės išimtinio tiekimo tvarkos priskyrimu FEG*

priskyrimą FEG. Be to, nepakankamai buvo atsižvelgta į kaltinimus paneigiančius įrodymus, pateiktus Komisijos bylos medžiagoje.

79. Savo penktajame pagrinde FEG nurodo, kad Pirmosios instancijos teismas, priskyręs FEG kolektyvinės išimtinio tiekimo tvarkos išplėtimą NAVEG nepriklausantiems tiekėjams, pažeidė Bendrijos teisę arba bent jau neatsižvelgė į reikšmingą teismo praktiką. Be to, FEG nuomone, Pirmosios instancijos teismo argumentavimas yra nesuprantamas.

80. Šis pagrindas ypač paremtas skundžiamo sprendimo 231, 236 ir 393 punktais³⁷. Šiuose punktuose Pirmosios instancijos teismas konstatuoja, kad, be kita ko, FEG pateiktais argumentais negalima paneigti Komisijos padarytų išvadų dėl kolektyvinės išimtinio tiekimo tvarkos išplėtimo NAVEG nepriklausantiems tiekėjams.

81. Šiuo klausimu FEG iš esmės nurodo, kad Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į faktą, jog atliekant konkurenciją pažeidžiančius veiksmus, dėl kurių pareikšti kaltinimai, FEG pati nevaicino jokio atskiros vaidmens, kurį būtų galima atskirti nuo jos narių veiksmų ir kuris pateisintų šių veiksmų

82. Kaip teisingai tvirtina Komisija, FEG šiuo pagrindu visų pirma siekia sukelti abejonių Pirmosios instancijos teismo atliktu faktų ir pateiktų įrodymų įvertinimu. Ypač tai aiškiai matyti, pavyzdžiui, iš apeliacinio skundo 78 punkto ir 81 punkto pirmojo sakinio: FEG iš principo kritikuoja, jos požiūriu, nepakankamą požymių kiekį ir išvadų, padarytų pagal šiuos požymius, tikslumą. Tačiau faktų ir įrodymų įvertinimas susijęs, kaip jau buvo minėta, ne su teisės klausimu, kuris galėtų būti apeliacinio skundo dalykas; atvirkščiai, faktų ir įrodymų įvertinimas, kitaip nei iškraipymo atveju, kuris šioje byloje nėra nurodomas, priklauso tik Pirmosios instancijos teismo jurisdikcijai³⁸. Taigi šiuo atžvilgiu penktasis pagrindas iš pat pradžių yra nepriimtinas.

83. Vis dėlto tiek, kiek šiuo pagrindu FEG siekia pareikšti, kad Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į teisiškai svarbų kriterijų, reikalingą nustatyti FEG dalyvavimą konkurenciją pažeidžiančiuose veiksmuose, FEG kritika yra priimtina, tačiau vis tiek nepagrįsta.

37 — Be to, FEG remiasi taip pat skundžiamo sprendimo 126, 225–231 bei 391 ir 392 punktais.

38 — Žr. šios išvados 20 punktą.

84. Teisiškai svarbus kriterijus suformuluotas taip: tam, kad būtų galima nustatyti asociacijos ir jos narių bendrą dalyvavimą tame pačiame pažeidime, Komisija turi įrodyti, jog šios asociacijos veiksmai skiriasi nuo jos narių veiksmų³⁹.

narių, visų pirma TU, elgesys buvo vienodas, o atskirai įvertino šios asociacijos dalyvavimą konkurenciją pažeidžiančiuose veiksmuose. Taigi teisiškai reikšmingo kriterijaus taikymo atžvilgiu Pirmosios instancijos teismas vis dėl to nepadarė jokios teisės klaidos.

86. Todėl apskritai penktasis pagrindas yra iš dalies nepriimtinas ir iš dalies nepagrįstas.

85. Nors Pirmosios instancijos teismas, deja, nė vienoje skundžiamojo sprendimo vietoje aiškiai netaikė šio kriterijaus pradėdamas dėstyti savo argumentus, vis dėlto į jį akivaizdžiai atsižvelgiama sprendimo ištraukose, kurias kritikuoja FEG. Konkrečiai kalbant, Pirmosios instancijos teismas iš požymių, kurie buvo analizuoti pirmojoje instancijoje, aiškiai nustatė „tiesioginį FEG dalyvavimą“⁴⁰ ir konstatavo, kad iš tam tikrų bendrų FEG valdybos narių veiksmų matyti, „jog jie veikė ne individualiai, o visų šios asociacijos narių vardu“⁴¹. Spaudimą tam tikriems NAVEG nepriklausantiems tiekėjams darė „FEG ir TU“, o ne vien tik TU⁴². Šia prasme aišku, jog Pirmosios instancijos teismas visiškai nemanė, kad FEG ir jos

E — *Dėl šeštojo pagrindo, susijusio su konkurencijos pažeidimų trukmės nustatymu*

87. Savo šeštajame pagrinde FEG kritikuoja Pirmosios instancijos teismą dėl to, kad skirdamas baudas jis pažeidė Bendrijos teisę, ypač Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalį, ar bent jau motyvavimo pareigą ir proporcingumo principą.

88. Šis pagrindas, kurį reikia nagrinėti kartu su trečiuoju pagrindu⁴³, susijęs su skundžiamo sprendimo 406–413 punktais, kuriuose Pirmosios instancijos teismas analizuoja ginčijamų kartelinių pažeidimų trukmę. Galiausiai šis teismas patvirtina Komisijos išvadas ir

39 — 1993 m. kovo 31 d. Sprendimas *Ahlström prieš Komisiją*, „Zellstoff I“ (sujungtos bylos C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ir C-125/85–C-129/85, Rink. p. I-1307, 27 punktas) ir 2000 m. kovo 15 d. Sprendimas *Cimenteries CBR prieš Komisiją* (sujungtos bylos T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95, T-35/95, T-36/95, T-37/95, T-38/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95, T-50/95, T-51/95, T-52/95, T-53/95, T-54/95, T-55/95, T-56/95, T-57/95, T-58/95, T-59/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-63/95, T-64/95, T-65/95, T-68/95, T-69/95, T-70/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ir T-104/95, Rink. p. II-491, 1325 punktas).

40 — Skundžiamo sprendimo 226 punktas.

41 — Skundžiamo sprendimo 231 punktas.

42 — Skundžiamo sprendimo 236 punktas.

43 — Žr. šios išvados 30–41 punktus.

vadovaujasi tuo, kad pažeidimai yra bendri ir tęstiniai⁴⁴.

89. FEG iš esmės argumentuoja tuo, kad šis požiūris yra klaidingas ir juo nėra atsižvelgiama į atskirų nagrinėjamų pažeidimų skirtingą pobūdį.

90. Akivaizdu, jog šiuo pagrindu FEG Teisingumo Tisme bando iš naujo nagrinėti Pirmosios instancijos teismo atliktų faktų įvertinimą. Kadangi šiame pagrindu nėra keliamas teisės klausimas, šeštasis pagrindas yra nepriimtinas⁴⁵.

V — Dėl pirmojo ir septintojo pagrindų, grindžiamų pernelyg ilga procedūra

91. Pirmasis ir septintasis pagrindai apeliaciniame skunde užima daugiausia vietos. Juose kalbama apie pasekmes, kurios turi kilti dėl nepagrįstai ilgos Komisijos administracinės procedūros dalių trukmės, kurią konstatavo Pirmosios instancijos teismas. Todėl abu pagrindus reikėtų nagrinėti kartu.

44 — Žr. konkrečiai skundžiamo sprendimo 406 ir 413 punktus.

45 — Žr. šios išvados 20 punktą.

92. Savo pirmajame pagrindu FEG iš esmės priekaištuoja Pirmosios instancijos teismui, jog jis, nurodydamas, kad dėl nepagrįstai ilgos administracinės procedūros dalių trukmės šioje byloje nereikia panaikinti ginčijamo sprendimo, pažeidė protingo termino principą. Septintajame pagrindu FEG, be to, kritikuoja Pirmosios instancijos teismą dėl to, kad jis dėl nepagrįstai ilgos procedūros trukmės atsisakė sumažinti Komisijos paskirtą baudą; šiuo atžvilgiu FEG kaltina teismą dėl Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalies pažeidimo arba bent jau dėl motyvavimo pareigos ir proporcingumo principo skiriant baudas pažeidimų.

A — Skundžiamas sprendimas

93. Pirmasis pagrindas susijęs su skundžiamo sprendimo 73–94 punktais.

94. Šiuose punktuose Pirmosios instancijos teismas pirmiausia nurodo Komisijos pareigą priimti sprendimą per protingą terminą administracinėse procedūrose, kurios pradedamos konkurencijos srityje pagal Reglamento Nr. 17 nuostatas ir kurios suteikia galimybę taikyti šiame reglamente nustatytas sankcijas. Be to, Pirmosios instancijos teismas primena, kad protingo termino viršijimas, jeigu tai įrodyta, nebūtinai pateisina ginčijamo sprendimo panaikinimą. Panaikin-

ti reikia tuomet, jeigu įrodoma, kad protingo termino principo pažeidimas pažeidė suinteresuotųjų įmonių teises į gynybą⁴⁶.

— Šešiolika mėnesių trukusios procedūros stadijos, vykusios tarp pranešimo apie kaltinimus ir šalių argumentų išklausymo, Pirmosios instancijos teismas nelaiko nepagrįstai ilga⁴⁹.

95. Šiuo konkrečiu atveju Pirmosios instancijos teismas išskiria tris Komisijos administracinės procedūros stadijas, kurias jis vertina atitinkamai atskirai.

— Procedūros stadiją, vykusią po šalių argumentų išklausymo ir iki ginčijamo sprendimo priėmimo – trukusią iš viso 23 mėnesius, – Pirmosios instancijos teismas, kita vertus, vėlgi laiko pernelyg ilga⁵⁰. Tačiau, atidžiau panagrinėjus, šis teismas konstatuoja, kad dėl šios paskutinės procedūros stadijos trukmės nebuvo pažeistos ieškovių teisės į gynybą⁵¹.

— Procedūros stadiją, vykusią prieš pateikiant 1996 m. liepos 3 d. pranešimą apie kaltinimus, Pirmosios instancijos teismas laiko nepagrįstai ilga ir aiškiai pripažįsta, kad ši stadija ilgiau nei trejus metus truko dėl Komisijos neveikimo⁴⁷. Tačiau dėl nepagrįstai ilgios šios procedūros stadijos trukmės savaime negalėjo būti pažeistos teisės į gynybą, nes tuo metu šalims dar nebuvo pareikšti kaltinimai. Tik pranešimas apie kaltinimus reiškia oficialų apkaltinimą ir tik tuomet apskritai gali būti pažeistos teisės į gynybą⁴⁸.

96. Skundžiamo sprendimo 438 punkte, kuriuo grindžiamas septintasis pagrindas, Pirmosios instancijos teismas vertina galimybę per teismą sumažinti Komisijos paskirtą baudą. Šiame punkte jis tvirtina, kad ieškovės nenurodė jokių aplinkybių, kurios duotų pagrindą papildomai sumažinti baudą, t. y. dar kartą sumažinti jau pačios Komisijos 100 000 eurų sumažintą baudą. Todėl šio ieškovių prašymo nereikia tenkinti.

46 — Skundžiamo sprendimo 73 ir 74 punktai.

47 — Skundžiamo sprendimo 77 punktas.

48 — Skundžiamo sprendimo 78 ir 79 punktai.

49 — Skundžiamo sprendimo 84 punktas.

50 — Skundžiamo sprendimo 85 ir 93 punktai.

51 — Skundžiamo sprendimo 86–93 punktai.

B — *Esminiai šalių argumentai*

97. FEG mano, kad Pirmosios instancijos teismas, *neatsižvelgdamas į* teisių į gynybą pažeidimo klausimą, turėjo panaikinti Komisijos priimtą ginčijamą sprendimą jau vien dėl pernelyg ilgos procedūros trukmės.

98. FEG nuomone, Pirmosios instancijos teismas, sprenddamas panaikinimo klausimą, visais atvejais turėtų atsižvelgti ir į laikotarpį, trukusį *iki* 1996 m. liepos 3 d. pranešimo apie kaltinimus. Iš Europos žmogaus teisių teismo⁵² praktikos matyti, kad jau pranešimas įtariamam asmeniui apie pradėtą pirminį tyrimą prieš jį gali būti suprantamas kaip apkaltinimas EŽTK⁵³ 6 straipsnio prasme⁵⁴. Taigi, siekiant pagrįsti protingą procedūros trukmę, nagrinėjamas laikotarpis šioje byloje prasideda jau nuo pirmojo prašymo pateikti informaciją išsiuntimo FEG ir TU 1991 m. arba bent jau nuo 1991 m. rugsėjo 16 d. įspėjamojo rašto išsiuntimo.

52 — Toliau taip pat: EŽTT.

53 — 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašyta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.

54 — Savo argumentuose, pateiktuose raštu ir žodžiu, FEG vadovaujasi visų pirma 1980 m. vasario 5 d. EŽTT Sprendimu *Deveer* (A serija, Nr. 35, p. 24, § 46); 1982 m. liepos 15 d. Sprendimu *Eckle* (A serija, Nr. 51, p. 33, § 73) ir 1998 m. gegužės 22 d. Sprendimu *Hoeze prieš Nyderlandus* (*Recueil des arrêts et décisions*, 1998-III, § 43).

99. FEG manymu, teisių į gynybą atžvilgiu Pirmosios instancijos teismas neįvertino sunkumų, su kuriais dėl užsitęsusio laiko susiduria įmonė, rengdamasi gynybai. Ypač dėl vadovų ir kitų darbuotojų kaitos laikui bėgant yra vis sunkiau atkurti praeities įvykius ir juos įvertinti pagal tuometinę situaciją. FEG ginčija dar ir tai, kad pažeidimai, kuriais ji yra kaltinama, tęsėsi ir po 1991 metų.

100. Kalbant apie baudos dydį, FEG neigia nenurodžiusi svarbių aplinkybių, kurios duotų pagrindą iš esmės sumažinti baudą. Be to, Pirmosios instancijos teismas padarė *akivaizdžią klaidą*, atsisakęs sumažinti baudą daugiau nei jau Komisijos sumažinta suma. Tik menkas baudos sumažinimas Komisijos ginčijamame sprendime buvo paremtas prielaida, kad atsakomybė už pernelyg ilgą procedūros trukmę paskirstoma tarp Komisijos ir suinteresuotųjų įmonių⁵⁵. Tačiau Pirmosios instancijos teismas pats nustatė, kad visa atsakomybė už pernelyg ilgą procedūros trukmę priskirtina Komisijai.

101. Atvirkščiai, Komisijos požiūriu, skundžiamame sprendime Pirmosios instancijos teismas remiasi nusistovėjusia teismo praktika, kurią jis tiksliai taiko šioje byloje.

55 — Ginčijamo sprendimo motyvuojamosios dalies 152 punktas.

Pirmosios instancijos teismas procedūros trukmę analizavo ir iki pranešimo apie kaltinimus, ir po šio pranešimo.

104. Dėl galimo baudos sumažinimo Komisija mano, kad FEG teiginys yra nepriimtinas arba bent jau nepagrįstas.

102. Komisijos nuomone, kriterijai, nustatyti EŽTK ir Europos žmogaus teisių teismo praktikoje, negali būti aklaik pritaikyti konkurencijos teisei. Iki pranešimo apie kaltinimus momento nėra jokių oficialių kaltinimų. Toks išpėjimo raštas, kokį šioje byloje išsiuntė Komisijos tarnybos, iš esmės skiriasi nuo oficialaus pranešimo apie kaltinimus ir dėl to neturi reikšmės šioje byloje nagrinėjamam klausimui, nuo kurio momento dėl pernelyg ilgų procedūros trukmės gali būti pažeistos šalių teisės į gynybą.

105. CEF nurodyti argumentai yra tokie patys kaip ir Komisijos nurodytieji. CEF, be kita ko, dar tvirtina, kad FEG yra iš principo atsakinga už pačią procedūrą ir šios procedūros būtų buvę galima išvengti, jeigu FEG būtų laiku nutraukusi pažeidimus, kuriais ji yra kaltinama.

C — Vertinimas

103. Komisija pabrėžia, kad pagal teismo praktiką vien tik dėl administracinės procedūros trukmės negalima ginčijamo sprendimo laikyti neteisėtu ir jo dėl to panaikinti. Atvirkščiai, būtina konkrečiai įrodyti, kad šalių teisės į gynybą buvo pažeistos. Apeliante, kuriai šiuo atžvilgiu priklauso įrodinėjimo pareiga, nepateikė įtikinamų tokio teisių į gynybą pažeidimo įrodymų. Komisijos manymu, Pirmosios instancijos teismas pats išsamiai išnagrinėjo ilgą procedūros trukmės poveikį FEG teisėms į gynybą, atsižvelgdamas į kiekvienos procedūros stadijos trukmę.

106. Pagal nusistovėjusią teismo praktiką konkurencijos teisėje, jeigu pagal Reglamento Nr. 17 nuostatas pradedama administracinė procedūra, kuri suteikia galimybę taikyti šiame reglamente nustatytas sankcijas, reikia laikytis protingo termino principo⁵⁶.

56 — 2002 m. spalio 15 d. Sprendimas *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją*, „PVC II“ (sujungtos bylos C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P ir C-254/99 P, Rink. p. I-8375, 179 punktas).

1. Įvadinės pastabos

107. Protingo termino principas yra Bendrijos teisės bendrasis principas, kuris paremtas EŽTK 6 straipsnio 1 dalimi⁵⁷ ir kuris per tą laiką taip pat buvo įtrauktas į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos⁵⁸ 41 straipsnio 1 dalį (teisė į gerą administravimą)⁵⁹.

108. Net jeigu pagal Reglamentą Nr. 17 konkurencijos teisės procedūros neturi baudžiamosios teisės pobūdžio⁶⁰ ir taikomos ne asmenims, o įmonėms, Teisingumo Teismas, taikydamas šioms procedūroms protingo termino principą, tvirtai laikosi nusistovėjusios Europos žmogaus teisių teismo praktikos, susijusios su EŽTK 6 straipsnio 1 dalimi⁶¹. Remiantis šia praktika, protingo termino principas gali būti taikomas jau daug anksčiau už oficialaus kaltinimo pareiškimą. Pakanka to, kad asmuo oficialiai *būtų kaltinamas* pažeidimu arba kad *asmeniui būtų daromas poveikis* priemonėmis, kurių imamasi dėl įtarimų, pareikštų prieš jį⁶².

109. Atitinkamai ir konkurencijos teisės procedūroje protingo termino principas gali būti taikomas daug anksčiau už pranešimą apie kaltinimus, kuris yra panašus į oficialų kaltinimą. Šiuo atžvilgiu nebūtina nagrinėti klausimo, ar gali būti ir, jei taip, kada gali būti sakoma, jog yra *oficialus kaltinimas prieš* pateikiant pranešimą apie kaltinimus. Bet kuriuo atveju tiek Komisijos išankstinių

57 — Šia prasme žr. sprendimą *Baustahlgewebe* (nurodytas 16 išnašoje, 21 punktą) ir sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 170 ir 171 punktai). Tačiau Teisingumo Teismas nurodė, „kad rungimosi principo, kaip ir kitų EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų procedūrinių garantijų, būtina laikytis tik teisiniame procese“ („*Cemento*“ sprendimas, nurodytas 13 išnašoje, 70 punktą). Iš to galima daryti išvadą, kad visais atvejais Komisijos administracinėje procedūroje nėra svarbus *tiesioginis* EŽTK 6 straipsnio 1 dalies taikymas.

58 — OL C 364, 2000, p. 1. Nors Pagrindinių teisių chartija dar neturi pirminei teisei prilygstančio privalomo teisinio poveikio, vis dėlto, būdama teisės pažinimo šaltinis, ji suteikia informacijos apie pagrindines teises, kurias užtikrina Bendrijos teisė. Žr. mano 2005 m. rugsėjo 8 d. išvadą byloje *Parlamentas prieš Tarybą* (C-540/03, nagrinėjama Teisme, 108 punktą) ir 2004 m. spalio 14 d. išvadą byloje *Bertusconi ir kt.* (sujungtos bylos C-387/02, C-391/02 ir C-403/02, Rink. p. I-3565, I-3568, 83 punktą); kartu žr.: 2004 m. birželio 29 d. generalinio advokato M. Poiare Maduro išvadą byloje *Nardone* (C-181/03 P, Rink. p. I-199, I-201, 51 punktą); 2001 m. rugsėjo 20 d. generalinio advokato J. Mischo išvadą byloje *Booker Aquaculture ir Hydro Seafood* (sujungtos bylos C-20/00 ir C-64/00, Rink. p. I-7411, 126 punktą); 2001 m. vasario 8 d. generalinio advokato A. Tizzano išvadą byloje *BECTU* (C-173/99, Rink. p. I-4881 ir I-4883, 28 punktą); taip pat 2001 m. liepos 10 d. generalinio advokato P. Léger išvadą byloje *Hautala* (C-353/99 P, Rink. p. I-9565, 82 ir 83 punktai) ir nuosakia 2002 m. spalio 24 d. generalinio advokato S. Alber išvadą byloje *Evans* (C-63/01, Rink. p. I-14447, 80 punktą).

59 — Atsižvelgiant į laiką, šioje byloje dar nėra taikoma Pagrindinių laisvių chartija, nes ji buvo paskelbta tik priėmus ginčijamą sprendimą. Tačiau ateityje teisinės procedūrose konkurencijos teisės srityje reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Komisija iškilmingai įsipareigojo laikytis Pagrindinių laisvių chartijos, taigi tai reikė Chartijos privalomumą jai pačiai (Europos Komisijos pirmininko Romano Prodi kalba, pasakyta 2000 m. gruodžio 7 d. Europos Vadovų Taryboje Ničioje); be to, žr. Reglamento Nr. 1/2003 konstatuojamosios dalies 37 dalį.

60 — Žr. Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 4 dalį.

61 — Sprendimas *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 182 punktą).

62 — Prancūzų kalba: „[L]a période à prendre en considération <...> débute dès qu'une personne se trouve officiellement inculpée ou lorsque les actes effectués par les autorités de poursuite en raison des soupçons qui pèsent contre elle ont des répercussions importantes sur sa situation"; anglų kalba: „[T]he period to be taken into consideration <...> begins at the time when formal charges are brought against a person or when that person has otherwise been substantially affected by actions taken by the prosecuting authorities as a result of a suspicion against him"; žr. 2004 m. gruodžio 17 d. EŽTT (didžioji kolegija) Sprendimą *Pedersen ir Baadsgaard prieš Daniją* (skundas Nr. 49017/99, § 44); šia prasme žr. 1971 m. liepos 16 d. EŽTT Sprendimą *Ringeisen* (A serija, Nr. 13, § 110); 1982 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Corigliano* (A serija, Nr. 57, § 34) ir 55 išnašoje nurodytą teismo praktiką.

tyrimų stadijoje atliekami patikrinimai Reglamento Nr. 17 14 straipsnio prasme, tiek prašymai pateikti informaciją Reglamento Nr. 17 11 straipsnio prasme jau gali „gerokai paveikti“ suinteresuotųjų įmonių padėtį⁶³.

nims pasidaro neaišku, kada baigsis procedūra prieš juos ir koks bus rezultatas. Taigi šiems asmenims daromas padidintas spaudimas. Šitoje situacijoje protingo termino principas suteikia jiems didesnę apsaugą nei patraukimo atsakomybės senaties termino taikymas⁶⁴.

110. Tokios tyrimo priemonės paprastai sukuria suinteresuotiesiems asmenims įspūdį, kad Komisija juos įtaria pažeidus EB 81 ir 82 straipsnius. Ši išvada patvirtinama ir tuomet, jeigu Komisija, kaip buvo šioje byloje, leidžia suprasti, jog ji gavo skundą iš trečiojo asmens ir jo pakako rimtiems pirminiems įtarimams, kurių pagrindu pradedamas tyrimas, atsirasti. Tokiomis aplinkybėmis suinteresuotajai įmonei adresuotas prašymas pateikti informaciją yra panašus į pirminę įtariamojo apklausą, o patikrinimas suinteresuotojoje įmonėje – į kratą įtariamojo patalpose.

111. Dėl tokio pobūdžio tyrimo priemonių suinteresuotieji asmenys paprastai skirs daugiau pastangų pasirengti gynybai ir ypač užsitikrins advokato teisinę pagalbą. Tam tikrais atvejais taip pat gali reikėti pradėti daryti atidėjimus galimiems piniginei baudos mokėjimams ir atsižvelgti į galimas verslo partnerių bei visuomenės reakcijas. Be to, nuo šio momento suinteresuotiesiems asme-

112. Šiuo pagrindu *laikotarpis, kurį reikia nagrinėti* nustatant, ar Komisijos procedūra dėl kartelio buvo pernelyg ilga, prasideda ne nuo pranešimo apie kaltinimus, o jau nuo Komisijos pirmosios tyrimo priemonės, kuri daro didelę įtaką suinteresuotųjų įmonių padėčiai⁶⁵.

113. Tačiau kalbant apie administracinės procedūros *trukmės įvertinimą*, reikia išskirti du vieną po kito einančius laikotarpius: *pirmąjį laikotarpį*, kuris prasidėjo Komisijai

63 — Sprendimas *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 182 punktas).

64 — Dėl senaties terminų konkurencijos teisėje iki šio momento žr. 1974 m. lapkričio 26 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2988/74 dėl senaties terminų teismo procesuose ir taikomų sankcijų, pagal Europos ekonominės bendrijos taisyklės, susijusias su transportu ir konkurencija (OL L 319, p. 1), o ateityje nagrinėjamosiose bylose žr. Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnį.

65 — Sprendimas *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 182 punktą). Kitokios nuomonės laikosi generalinis advokatas J. Mischo, kuris 2001 m. spalio 25 d. Išvadoje byloje *PVC II* (C-250/99 P. Rink. p. I-8375, 40 ir paskesni punktai) tvirtina, kad nereikia atsižvelgti į laikotarpį, einantį prieš pranešimą apie kaltinimus.

pasinaudojus jai suteiktais įgaliojimais tyrimo srityje ir truko iki pranešimo apie kaltinimus, ir *antrąjį laikotarpį*, kuris truko nuo pranešimo apie kaltinimus iki galutinio sprendimo priėmimo⁶⁶.

114. Kaip matyti iš sprendimo *PVC II*⁶⁷, abiejose procedūros stadijose yra taikytinas protingo termino principas. Tačiau kiekvienai iš šių stadijų taikoma individuali vidinė logika: pirmoji stadija prieš pateikiant pranešimą apie kaltinimus, prasidėjusi vykdamas įgaliojimus tyrimo srityje, sudaro galimybes Komisijai apsispręsti dėl tyrimo eigos, o antrosios stadijos tikslas yra leisti Komisijai, išklausiui suinteresuotųjų asmenų argumentus, galutinai nuspręsti dėl pažeidimo, kuriuo kaltinami šie asmenys. Šie skirtingi tikslai turi įtakos konkrečiai vertinant, ar atitinkamos procedūros stadijos trukmė buvo protinga, dėl to visuomet reikia atlikti tikslų vertinimą, atsižvelgiant į visas aplinkybes, būdingas kiekvienam konkrečiam atvejui⁶⁸.

115. Dėl pirmosios procedūros stadijos šiame vertinime svarbu atkreipti tinkamą dėmesį į tai, jog Komisijai reikia pakankamai laiko atlikti pirminį tyrimą tam, kad ji efektyviai galėtų išnagrinėti įtarimus dėl

EB 81 ir 82 straipsnių pažeidimų. Priešingu atveju kiltų pavojus, kad ilgainiui susilpnės Komisijos, kaip administracinio organo, kuriam pavesta konkurencijos apsauga įgyvendinant Sutartyje nustatytas konkurencijos taisykles, vaidmuo. Komisijai reikia suteikti galimybę spręsti tam tikras jos nagrinėjamas bylas pirmiau už kitas⁶⁹; tai taikoma apskritai, o ne tik tuo metu, kai Komisijos kompetentingos tarnybos laikinai turi pernešyti didelį darbo krūvį.

116. Kalbant apie antrąją procedūros stadiją, atliekant šį vertinimą reikia atsižvelgti į tai, kad nuo pranešimo apie kaltinimus momento Komisijos tyrimai paprastai būna užbaigti ir Komisijai lieka tik priimti sprendimą, remiantis argumentais, gautais išklausiui suinteresuotąsias įmones. Šioje stadijoje Komisija jau yra įvykdžiusi tiek daug procedūrinių veiksmų, kad būtų nesąžininga neinformuoti suinteresuotųjų įmonių apie šios procedūros rezultatus ilgiau nei tai būtina. Kriterijai, kuriuos reikia taikyti vertinant procedūros trukmę, yra atitinkamai griežtesni.

66 — Sprendimas *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 181–183 punktai).

67 — Sprendimas *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 182–184 punktai).

68 — Dėl taikomų kriterijų žr. sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 187 ir 188 punktai) ir sprendimą *Baustahlgewebe* (nurodytas 16 išnašoje, 29 punktas).

69 — Šia prasme žr. 1992 m. rugsėjo 18 d. Sprendimą *Automec prieš Komisiją* (T-24/90, Rink. p. II-2223, 77 punktas) ir 1999 m. kovo 4 d. Sprendimą *Ufex ir kt. prieš Komisiją* (C-119/97 P, Rink. p. I-1341, 88 punktas).

117. Šioje byloje neginčijama, kad abi Komisijos administracinės procedūros stadijos, kurias nustatė Pirmosios instancijos teismas⁷⁰ – pirmoji, trukusi prieš pateikiant pranešimą apie kaltinimus, ir antroji, trukusi tarp šalių argumentų išklausymo ir ginčijamo sprendimo priėmimo, – buvo pernelyg ilgos.

118. Ginčijama tik tai, ar Pirmosios instancijos teismas galėjo, nepadarydamas teisės klaidos, nuspręsti, kad dėl nepagrįstai ilgos administracinės procedūros, vykusios tiek iki pranešimo apie kaltinimus, tiek ir po jo, trukmės nereikėjo nei panaikinti ginčijamo sprendimo (pirmasis pagrindas), nei labiau sumažinti baudos (septintasis pagrindas).

2. Dėl pirmojo pagrindo – pernelyg ilga procedūra ir sprendimo panaikinimas

119. Pirmajame pagrinde FEG ginčijasi su Komisija ir jos pusėje į bylą įstojusiomis šalimis dėl to, ar ginčijamas sprendimas turėjo būti panaikintas dėl nepagrįstai ilgos administracinės procedūros dalių trukmės.

a) Sprendimo panaikinimas, tik jei buvo pakenkta galimybei gintis

120. Pradėti nagrinėti reikėtų nuo to, jog bet koks nepagrįstas procedūros vilkinimas, už kurį atsakinga Komisija, pažeidžia suinteresuotųjų įmonių procesines teises, kurios saugomos kaip pagrindinės teisės. Be to, žalos padarymas nėra tokio pažeidimo nustatymo sąlyga⁷¹.

121. Vis dėlto ne kiekviena procedūrinė klaida būtinai turi tokius pačius padarinius⁷². Atvirkščiai, dėl šalių procesinių teisių pažeidimo Komisijos sprendimas gali būti *panaikintas* tik tuomet, jeigu, nepadarius

71 — Žr., pvz., sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 191–200 punktai) ir sprendimą *Baustahlgewebe* (nurodytas 16 išnašoje, 26–48 punktai), kurių nagrinėjimo dalykas yra protingas procedūros terminas. EŽTT praktikoje žr., pvz., sprendimą *Corigliano* (nurodytas 63 išnašoje, § 31).

72 — Taip pat EŽTT (1994 m. gruodžio 9 d. Sprendimas *Schouten ir Meldrum prieš Nyderlandus*, A serija, Nr. 304, § 75) iš principo pripažįsta, kad pagrįstos sankcijos už protingo termino principo pažeidimą reikia ieškoti atsižvelgiant į atitinkamą teisinę sistemą; prancūzų k.: „<...> il appartient en principe aux juridictions nationales de juger ce que doit être, en vertu de leur système juridique, la sanction appropriée pour une violation, imputable à l'une des parties, de l'exigence d'un 'délai raisonnable' <...>“; anglų k.: „<...> it is in principle for the national courts to decide what the appropriate sanction should be under their legal system for a breach attributable to one of the parties of the 'reasonable time' requirement <...>“.

70 — Žr. šios išvados 95 punktą.

tokio pažeidimo, procedūros metu būtų buvę galima pasiekti apskritai kitokį rezultatą^{73 74}.

nusprendęs *konkurencijos teisės* byloje⁷⁷, vis dėlto tokią išvadą galima padaryti iš jo praktikos panašių procedūrų srityje, kur jau buvo nustatytas toks ryšys tarp protingo termino principo ir teisių į gynybą⁷⁸.

122. Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką konkurencijos teisėje procesinių teisių pažeidimas visada turi įtakos procedūros rezultatams, jeigu toks pažeidimas apsunkino suinteresuotųjų įmonių gynybą⁷⁵.

123. Taigi ir Komisijos sprendimo panaikimas dėl pernelyg ilgos procedūros trukmės yra taip pat įmanomas tik tuomet, kai suinteresuotosios įmonės gali tinkamai įrodyti, kad dėl nepagrįstai ilgos procedūros trukmės buvo pakenkta jų gynybai⁷⁶. Net jeigu Teisingumo Teismas to dar nėra aiškiai

124. Ir atvirkščiai, *teisiškai nėra privaloma* panaikinti Komisijos sprendimo, net jei procedūra truko pernelyg ilgai, jei tinkamai neįrodoma, kad dėl nepagrįstai ilgos procedūros trukmės buvo pakenkta jų gynybai ir todėl nėra jokio pagrindo teigti, kad pernelyg ilga procedūros trukmė būtų galėjusi turėti įtakos Komisijos sprendimo turiniui⁷⁹. Tačiau tokiais atvejais visuomet yra galimybė, jeigu atitinkamai prašoma, vadovaujantis

73 — Tokio pobūdžio kitoks rezultatas gali būti, pavyzdžiui, ne tokių rimtų pažeidimų, mažesnės baudos atvejais arba sustabdytus paskesnius procedūrinius veiksmus.

74 — Žr., be kita ko, 1980 m. liepos 10 d. Sprendimą *Distillers prieš Komisiją* (30/78, Rink. p. 2229, 26 punktas, išklausius konsultacinio komiteto); 1990 m. vasario 14 d. Sprendimą *Prancūzija prieš Komisiją* (C-301/87, Rink. p. I-307, 31 punktas, susijęs su teisės būti išklausytam pažeidimu); 2005 m. spalio 25 d. Sprendimą *Vokietija ir Danija prieš Komisiją* (C-465/02 ir C-466/02, Rink. p. I-9115, 36–40 punktai, dėl reguliavimo komitete galiojančio kalbų vartojimo režimo) ir sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 315–328 punktai, susijęs su teise susipažinti su bylos medžiaga); žr., be to, klausimus dėl teisinio pagrindo pasirinkimo ir dėl teisės aktų leidybos proceso 2003 m. rugsėjo 11 d. Sprendime *Komisija prieš Tarybą* (C-211/01, Rink. p. I-8913, 52 punktas) bei mano 2005 m. gegužės 26 d. Išvadą byloje *Komisija prieš Tarybą* (C-94/03, nagrinėjama Teisme, 53 punktas).

75 — Žr. tik – susijusius su teisės susipažinti su bylos medžiaga pažeidimais – 1999 m. liepos 8 d. Sprendimą *Hercules Chemicals prieš Komisiją* (C-51/92 P, Rink. p. I-4235, 77 ir 82 punktai) ir sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 315–317, 321–323 punktai).

76 — Šia prasme žr. – dėl teisės susipažinti su bylos medžiaga pažeidimais – pvz., sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 318 ir 324 punktai) ir „*Cemento*“ sprendimą (nurodytas 13 išnašoje, 73–75 ir 131 punktai).

77 — Žr. vis dėlto 2001 m. spalio 25 d. generalinio advokato J. Mischo išvadą byloje *PVC II* (C-250/99, nurodyta 66 išnašoje, 76, 80 ir 83 punktai).

78 — Žr. 2004 m. liepos 15 d. Sprendimą *Ispanija prieš Komisiją* (C-501/00, Rink. p. I-6717, 52, 57 ir 58 punktai), susijusį su valstybės pagalbos byla dėl EAPB sutarties, taip pat procedūroje dėl įsipareigojimų neįvykdymo 1999 m. sausio 21 d. priimtą Sprendimą *Komisija prieš Belgiją* (C-207/97, Rink. p. I-275, 25–27 punktai) ir 1991 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Komisija prieš Nyderlandus* (C-96/89, Rink. p. I-2461, 15 ir 16 punktai).

79 — Šia prasme žr. sprendimą *Baustahlgewebe* (nurodytas 16 išnašoje, 49 punktas), kur Teisingumo Teismas nusprendė, kad nepaisant pernelyg ilgos pirmosios instancijos procedūros trukmės nereikia panaikinti Pirmosios instancijos teismo sprendimo, jeigu nėra jokių požymių, jog procedūros trukmė turėjo įtakos bylos išsprendimui. Žr., be to, generalinio advokato J. Mischo išvadas (nurodyta 66 išnašoje, 75–78 ir 84–85 punktai).

teisingumo motyvais sumažinti baudą⁸⁰ arba suteikti atitinkamą kompensaciją⁸¹.

125. Dėl to FEG argumentas, kad reikėjo panaikinti ginčijamą sprendimą vien tik dėl nepagrįstai ilgos procedūros trukmės, neatsižvelgiant į tai, ar dėl to buvo pakenkta jos galimybei gintis, yra klaidingas.

b) Ar šioje byloje buvo pakenkta galimybei gintis?

126. Vis dėlto dar reikia patikrinti, ar šioje byloje Pirmosios instancijos teismas galėjo, nepadarydamas teisės klaidos, tvirtinti, kad niekaip nebuvo pakenkta FEG galimybei gintis. Šiuo klausimu FEG pateikia argumentus, kad, viena vertus, Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į laikotarpį, trukusį iki pranešimo apie kaltinimus, ir, kita vertus, jis neįvertino konkrečių sunkumų, su kuriais susiduria įmonė, rengdamasi gynybai.

80 — Šia prasme žr. sprendimą *Baustahlgewebe* (nurodytas 16 išnašoje, 48 ir 141–143 punktai). Žr. taip pat šios išvados 136–152 punktus.

81 — Taip pat ir generalinio advokato J. Mischo išvadoje byloje *PVC II* (C-250/99 P, nurodyta 66 išnašoje, 79 punktas). Dėl galimybės pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo žr. 1999 m. balandžio 20 d. Sprendimą *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją* (sujungtos bylos T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ir T-335/94, Rink. p. II-931, 122 punktas), patvirtintą Teisingumo Teismo sprendimu *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 173–178 punktai).

127. Skundžiamame sprendime Pirmosios instancijos teismas teisingai nurodo, kad konkurencijos byloje suinteresuotosios įmonės gali gintis nuo Komisijos pareikštų kaltinimų tik *po* pranešimo apie kaltinimus pateikimo. Tik šioje (antrojoje) procedūros stadijoje, kai Komisija užbaigia tyrimus ir administracinę procedūrą įgauna rungimosi pobūdį, apskritai pasireiškia teisės į gynybą⁸². Konkrečiai kalbant, tik tuomet suinteresuotosios įmonės turi galimybę susipažinti su bylos medžiaga ir tik tuomet gali pateikti savo poziciją dėl Komisijos pareikštų kaltinimų. Atvirkščiai, pirmoji procedūros stadija yra skirta Komisijos tyrimams ir todėl dar neturi nieko bendra su suinteresuotųjų įmonių teisėmis į gynybą. Jeigu šioje pirmojoje procedūros stadijoje Komisija kreipiasi į suinteresuotąsias įmones, pavyzdžiui, su prašymu pateikti informaciją, tai yra vien tik tyrimo priemonė, o ne argumentų išklausymas. Taip pat ir leidimas susipažinti su bylos medžiaga nėra numatytas pirmojoje procedūros stadijoje dėl akivaizdžių priežasčių, nes tai galėtų kelti rimtą pavojų sėkmingam tyrimų rezultatui ir prisidėti prie procedūros vilkinimo, o ne jos pagreitinimo.

128. Nors suinteresuotųjų įmonių teisės į gynybą neabejotinai pasireiškia tik *po* pranešimo apie kaltinimus pateikimo, t. y. išimtinai *antrojoje* procedūros stadijoje, prieš tai buvusi pirmoji administracinės procedūros

82 — Šia prasme žr. nusistovėjusią teismų praktiką, visų pirma sprendimą *Hercules Chemicals* (nurodytas 75 išnašoje, 75 punktas) ir sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 315 ir 316 punktai).

stadija vis tiek turi įtakos suinteresuotųjų įmonių *galimybės* gintis.

mosios instancijos teismas, teigdamas, kad pernelyg ilga pirmosios procedūros stadijos trukmė „pati savaime“ negali turėti įtakos suinteresuotųjų įmonių teisėms į gynybą⁸⁵.

129. Kuo daugiau laiko praeina tarp pirmų tyrimo priemonių ir pranešimo apie kaltinimus, tuo didesnė tikimybė, kad bus sunkiau surinkti kaltinimus paneigiančius įrodymus. Iš tikrųjų visiškai įmanoma saugoti naudingą informaciją knygose ir archyvuose rengiantis galimoms administracinėms ir teisminėms priemonėms⁸³. Tačiau, kaip teisingai pažymėjo FEG, laikui bėgant – nesvarbu, ar jis praeina iki, ar po pranešimo apie kaltinimus pateikimo, – tampa vis sunkiau išskirti kaltinimus galinčius paneigti liudytojus, ypač dėl to, kad gali pasikeisti įmonių valdymo organų nariai ir kitas personalas. Pirmosios instancijos teismas skundžiamame sprendime nepakankamai nagrinėjo šį klausimą⁸⁴.

130. Vien tik pernelyg ilga pirmosios procedūros trukmė pati savaime gali turėti įtakos suinteresuotųjų įmonių galimybei gintis atei-tyje ir galiausiai pakenkti jų teisėms į gynybą, kai šios teisės pradedamos taikyti antrojoje procedūros stadijoje. Į tai neatsižvelgia Pir-

131. Taigi Pirmosios instancijos teismas padarė teisės klaidą, skundžiamo sprendimo 86–93 punktuose apribojęs savo tyrimo apimtį klausimu, „ar dėl pernelyg ilgos šios (paskutinės) procedūros stadijos trukmės buvo pažeistos teisės į gynybą“⁸⁶. Be to, jis turėjo taip pat patikrinti, ar pernelyg ilga pirmosios, iki pranešimo apie kaltinimus vykusios, procedūros trukmė nepakenkė suinteresuotųjų įmonių galimybei gintis ateityje, o ypač tai, ar FEG tai tinkamai įrodė.

132. Toks analizės būdas, be kita ko, jokių būdu nepaankstina teisių į gynybą įgyvendinimo. Suinteresuotųjų įmonių argumentai išklausomi ir bus toliau išklausyti, o jų teisė susipažinti su bylos medžiaga yra ir bus įgyvendinama antrojoje procedūros stadijoje, taigi *po* pranešimo apie kaltinimus pateikimo. Tačiau neatmetama galimybė, kad pakenkti galimybėms gintis ir kartu pažeisti teises į gynybą gali pernelyg ilgas pirminis tyrimas arba net pirmosios procedūros stadijoje ilgiau trukęs Komisijos neveikimas.

83 — Šia prasme žr. skundžiamo sprendimo 87 punktą.

84 — Klausimą dėl personalo kaitos FEG nagrinėjo jau pirmosios instancijos procedūroje (byla T-5/00) savo ieškinio 46 punkte bei atsiliepimo 49 punkte, tačiau Pirmosios instancijos teismas apie tai neužsimena skundžiamame sprendime, netgi to nedaro ir netiesiogiai savo sprendimo 86–93 punktuose.

85 — Skundžiamo sprendimo 78 ir 79 punktai.

86 — Skundžiamo sprendimo 86 punktas; dėl nagrinėjimo apimties žr. taip pat skundžiamo sprendimo 93 punktą.

133. Kadangi skundžiamame sprendime šiuo klausimu nėra jokių išvadų, jį reikia panaikinti ir, nesant galutinio sprendimo, pagal Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio 1 dalį grąžinti bylą nagrinėti naujam sprendimui priimti.

3. Dėl septintojo pagrindo, susijusio su baudos sumažinimu

134. Kadangi, atsižvelgiant į aukščiau pateiktas išvadas, dėl pirmojo pagrindo yra naikintinas visas skundžiamas sprendimas, dėl septintojo pagrindo dalyko, galimo baudos sumažinimo, toliau tik subsidiariai pateiksiu savo nuomonę.

135. Šiuo pagrindu FEG skundžia tai, kad Pirmosios instancijos teismas, naudodamasis savo neribota jurisdikcija (EB 229 straipsnis ir Reglamento Nr. 17 17 straipsnis), padarė *akivaizdžią klaidą*. Ypač jis neįvertino to, kad atsakomybė už pernelyg ilgą procedūros trukmę išimtinai priskirtina Komisijai, o ne padalyta, kaip iš pradžių teigė Komisija⁸⁷, tarp jos ir bylos šalių.

87 — Ginčijamo sprendimo motyvuojamosios dalies 152 punktas.

136. Pagal nusistovėjusią teismo praktiką Teisingumo Teismas, apeliaciniame procese spręsdamas teisės klausimus, negali vadovaudamasis teisingumu pakeisti Pirmosios instancijos teismo, kuris, įgyvendindamas savo neribotą kompetenciją, priėmė sprendimą dėl baudos dydžio, vertinimo savuoju⁸⁸. Vis dėlto Teisingumo Teismas gali patikrinti, ar Pirmosios instancijos teismas nepadarė *akivaizdžios klaidos* arba nepažeidė proporcingumo ar lygybės principų⁸⁹. Tiek, kiek FEG kaltina Pirmosios instancijos teismą, kad jis padarė akivaizdžią klaidą naudodamasis savo jurisdikcija peržiūrėti baudos dydį, septintasis pagrindas yra priimtinas.

137. Faktiškai tai, kad padaryta tokia *akivaizdi klaida*, gali būti pripažinta, pirma, tuomet, jeigu Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgia į jam suteiktos jurisdikcijos pagal EB 229 straipsnį, nagrinėjamą kartu su Reglamento Nr. 17 17 straipsniu, apimtį. Antra, akivaizdi klaida padaroma ir tuo atveju, jeigu Pirmosios instancijos teismas, prieš priimdamas savo sprendimą dėl piniginės baudos dydžio, nepakankamai išnagrinėja visus faktus arba argumentus, kurie konkrečioje byloje yra reikšmingi teismo sprendimui dėl piniginės baudos dydžio⁹⁰.

88 — 2005 m. birželio 28 d. Sprendimas *Dansk Rørindustri ir kt.* (sujungtos bylos C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ir C-213/02 P, Rink. p. I-5425, 245 punktas); be to, žr. 1995 m. balandžio 6 d. Sprendimą *BPB Industries ir British Gypsum prieš Komisiją* (C-310/93 P, Rink. p. I-865, 34 punktas); 2000 m. lapkričio 16 d. Sprendimą *Sarrió prieš Komisiją* (C-291/98 P, Rink. p. I-9991, 73 punktas); sprendimą *Baustahlgewebe* (nurodytas 16 išnašoje, 129 punktas) ir sprendimą *PVC II* (nurodytas 57 išnašoje, 614 punktas).

89 — „Cemento“ sprendimas (nurodytas 13 išnašoje, 365 punktas).

90 — Šia prasme žr. sprendimą *Dansk Rørindustri* (nurodytas 89 išnašoje, 244 ir 303 punktai) ir sprendimą *Baustahlgewebe* (nurodyta 16 išnašoje, 128 punktas).

138. Visų pirma, kalbant apie *Pirmosios instancijos teismo įgaliojimų apimtį* pagal EB 229 straipsnį, reikia prisiminti, kad neribotai jurisdikcijai netaikomi tie patys kriterijai kaip, pavyzdžiui, skundžiamo sprendimo panaikinimui. Neribotos jurisdikcijos atveju kalbama ne vien tik apie Komisijos sprendimo teisėtumo kontrolę. Šiuo atveju galima atsižvelgti taip pat į pagrįstumo ir teisingumo klausimus. Ypač reikia atsižvelgti į procedūrines klaidas, pavyzdžiui, protingo procedūros termino pažeidimą, kurios – kaip jau buvo nurodyta⁹¹ – pažeidžia pagrindines teises, net tuo atveju, kai šios klaidos neturėjo poveikio Komisijos sprendimo turiniui ir nėra šio sprendimo panaikinimo pagrindas.

139. Šioje byloje Pirmosios instancijos teismas tą teisingai pripažino ir nurodė, kad jis turi galimybę papildomai sumažinti paskirtą baudą jau vien dėl pernelyg ilgos administracinės procedūros trukmės, dėl kurios buvo kalta Komisija⁹². Taigi šiuo atžvilgiu Pirmosios instancijos teismas nepadarė jokios akivaizdžios klaidos.

140. Tačiau kitokia situacija yra kalbant apie Pirmosios instancijos teismo pareigą *atsižvelgti į visas pagrindines bylos faktines aplinkybes arba argumentus*.

141. Atsižvelgiant į Pirmosios instancijos teismo neribotą jurisdikciją, pagrindinėms bylos faktinėms aplinkybėms taip pat priklauso Komisijos atsakomybė už pernelyg ilgą *dviejų* administracinės procedūros pirminių tyrimų stadijų trukmę, taigi ne tik už paprastai šalių argumentams išklaudyti ir sprendimui priimti reikalingo termino viršijimą, bet ir už daugiau kaip trejus metus *iki* pranešimo apie kaltinimus užsitęsusi neveikimą.

142. Nors Pirmosios instancijos teismas skundžiamo sprendimo pradžioje konstatuoja Komisijos atsakomybę už pernelyg ilgą *abiejų* administracinės procedūros stadijų trukmę⁹³, vėliau jis, naudodamasis neribota savo jurisdikcija, nagrinėja tik Komisijos atsakomybę už pernelyg ilgą *vienos* iš abiejų nurodytų procedūros stadijų trukmę, konkrečiai kalbant, už laikotarpį tarp šalių argumentų išklaudyti ir skundžiamo sprendimo priėmimo. Tai ypač aišku iš skundžiamo sprendimo 436 punkto, kuriame Pirmosios instancijos teismas pradeda nagrinėti pinigines baudos dydį. Šiame punkte daroma nuoroda tik į skundžiamo sprendimo 85 punktą, taigi į tą dalį, kuri susijusi su Komisijos atsakomybe už pernelyg ilgą procedūros trukmę *po* pranešimo apie kaltinimus pateikimo. Tačiau nėra jokių nuorodų į skundžiamo sprendimo 77 punktą, kuriame nustatyta Komisijos atsakomybė už pernelyg ilgą procedūrą, vykusią *prieš* pateikiant pranešimą apie kaltinimus.

91 — Žr. šios išvados 120–124 punktus.

92 — Žr. skundžiamo sprendimo 436 punktą.

93 — Žr. skundžiamo sprendimo 77 ir 85 punktus.

143. Kadangi dėl to Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į pernelyg ilgą procedūros, vykusios *iki* pranešimo apie kaltinimus, trukmę svarstydamas galimą baudos sumažinimą, naudodamasis savo neribota jurisdikcija pagal EB 229 straipsnį, skaitomą kartu su Reglamento Nr. 17 17 straipsniu, jis padarė akivaizdžią teisės klaidą.

dviejų administracinės procedūros stadijų. Lygiai taip pat ji neprisiėmė tik sau vienai atsakomybės už pernelyg ilgą procedūros trukmę abiejose procedūros stadijose⁹⁶, ir tai vėliau konstatavo Pirmosios instancijos teismas. Tokiomis aplinkybėmis FEG teisių į gynybą pažeidimas, atrodo, nebuvo pakankamai įvertintas pačiai Komisijai sumažinant baudą.

144. Taigi, net jei visas skundžiamas sprendimas – kitaip nei siūloma šioje nuomonėje⁹⁴ – nebūtų panaikintas jau dėl pirmojo pagrindo, šį sprendimą visais atvejais reikėtų panaikinti dėl septintojo pagrindo tiek, kiek Pirmosios instancijos teismas atmetė FEG prašymą sumažinti jai paskirtą baudą. Be to, šiuo atveju būtų galima galutinai išspręsti, ir Teisingumo Teismas pats galėtų paskelbti galutinį sprendimą pagal Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio 1 dalį. Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas galėtų pats paskelbti galutinį sprendimą dėl Komisijos paskirtos baudos sumažinimo⁹⁵.

146. Šiomis aplinkybėmis baudą reikėtų dar sumažinti. Atskaitos tašku šiuo atžvilgiu galėtų būti 50 000 eurų dydžio suma, kuria sprendime *Baustahlgewebe*⁹⁷ Teisingumo Teismas pats sumažino baudą; toje byloje Komisijos paskirta pradinė bauda buvo tokio paties dydžio kaip ir paskirtoji FEG.

145. Nagrinėjamoje byloje jau pati Komisija, ginčijamame sprendime apskaičiuodama baudos dydį, sumažino baudą 100 000 eurų. Vis dėlto Komisija neišskyrė įvairių sprendime nurodytų procedūrinių pažeidimų, todėl neaišku, kokia 100 000 eurų sumos dalis yra konkrečiai susijusi su pernelyg ilgą procedūros trukmę. Be to, Komisija neišskyrė ir

147. Be to, šioje byloje reikėtų ypač atsižvelgti į tai, jog Komisija, remiantis Pirmosios instancijos teismo išvadomis, yra atsakinga už neveikimą, trukusį daugiau kaip trejus metus. Todėl, atrodo, yra pagrįsta sumažinti baudą anksčiau nurodyta 50 000 eurų dydžio suma už kiekvienus visus metus, kuriuos Komisija nesiėmė veiksmų procedūros, vykusios *prieš* pateikiant pranešimą apie kalti-

94 — Žr. šios išvados 119–133 punktuose nurodytus mano argumentus dėl pirmojo apeliacinio skundo pagrindo.

95 — Taip atsitiko, pavyzdžiui, „Cemento“ sprendime (nurodytas 13 išnašoje, 384 ir 385 punktai).

96 — Ginčijamo sprendimo motyvuojamosios dalies 151–153 punktai.

97 — 16 išnašoje nurodytas sprendimas, konkrečiai žr. 141 punktą.

nimus, metu, taigi iš viso susidaro 150 000 eurų. Be to, pernelyg ilga *po* pranešimo apie kaltinimus vykusios procedūros stadijos trukmė turėtų būti įvertinta papildoma 50 000 eurų suma. Taip gaunama 200 000 eurų dydžio suma, kuria Teisingumo Teismas galėtų sumažinti baudą, kuri šiuo metu sudaro 4 400 000 eurų.

panaikinti skundžiamą sprendimą dėl septintojo pagrindo⁹⁹ tiek, kiek šiame sprendime atmetamas FEG prašymas sumažinti jai paskirtą baudą Tokiu atveju Teisingumo Teismas turėtų sumažinti baudą ir atmesti likusią apeliacinio skundo dalį.

VI — Dėl bylinėjimosi išlaidų

D — *Preliminari išvada dėl pirmojo ir septintojo pagrindų*

148. Remiantis šioje išvadoje pasiūlytu sprendimo variantu, susijusiu su pirmuoju pagrindu⁹⁸, reikia panaikinti visą skundžiamą sprendimą ir grąžinti bylą Pirmosios instancijos teismui.

149. Tačiau jeigu Teisingumo Teismas – priešingai nei šioje išvadoje išdėstytoje nuomonėje – nuspręstų, kad pirmasis pagrindas yra nepagrįstas, jis bet kuriuo atveju turėtų

150. Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 122 straipsnio 1 dalį, jeigu apeliacinis skundas yra nepagrįstas arba jis pagrįstas ir pats Teismas byloje priima galutinį sprendimą, išlaidų klausimą sprendžia Teisingumo Teismas.

151. Kadangi pagal šioje išvadoje pasiūlytą sprendimo variantą, susijusį su pirmuoju pagrindu, vis dėlto visą bylą reikia grąžinti Pirmosios instancijos teismui, sprendimas dėl bylinėjimosi išlaidų turėtų būti atidėtas¹⁰⁰.

99 — Žr. šios išvados 134–147 punktus.

100 — Žr., pvz., 2000 m. lapkričio 16 d. Sprendimą *Cascades prieš Komisiją* (C-279/98 P, Rink. p. I-9693, 82 punktas); 2003 m. liepos 3 d. Sprendimą *Chronopost ir kt. prieš Uflex ir kt.* (sujungtos C-83/01 P, C-93/01 P ir C-94/01 P, Rink. p. I-6993, 45 punktas) ir 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimą *Parlamentas prieš Reynolds* (C-111/02 P, Rink. p. I-5475, rezoliucinės dalies 3 punktas).

98 — Šios išvados 119–133 punktai.

VII — Išvada

152. Atsižvelgdama į tai, kas pasakyta pirmiau, siūlau Teisingumo Teismui priimti tokį sprendimą:

1. Panaikinti 2003 m. gruodžio 16 d. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismo sprendimą sujungtose bylose T-5/00 ir T-6/00.
2. Grąžinti bylą Pirmosios instancijos teismui.
3. Atidėti klausimo dėl bylinėjimosi išlaidų sprendimą.